

ČÍSLO 4-5 • 2000 • ROČNÍK X

UDÁLOSTI

na VUT v Brně

VÝJIMEČNĚ DOBRÝ...

Jedním z prvních filmů, v němž zazářil herecký talent a vynikly komické schopnosti francouzského herce Pierra Richarda, byl film „Roztržitý“. Krom osobitého hereckého projevu vyvolávaly salvy smíchu v kinosálech také originální reklamy, které tento muž v roli pracovníka reklamní agentury chrlil takřka kudy chodil. Tehdy divákům připadaly jeho nevšední nápady směšné, komické, ba přímo absurdní. A dnes? Dnes už jsme si zvykli na ledacos; v cestě za originalitou dopouštějí se tvůrcové reklam zvrhlostí, o nichž se Pierru Richardovi ani nesnilo. Netvrdím, že všichni, troufám si tvrdit, že většina. Neumějí mateřský jazyk, opomíjejí nebo neznají elementární fyzikální veličiny, trpí absencí schopnosti poznat hranici mezi vtipností a vulgaritou, originalitou a nevkusem. Ostatně jistě to znáte sami, díváte-li se alespoň občas na televizi, či nežijete-li na samotě u lesa a sem tam zahlédnete nějaký ten billboard.

Pokládám se za zkušeného konzumenta reklam, vyzíraného s vizírem, propřaného propperem. Přežil jsem „obrovskou prací sílu“ i připitomělé děťátko žvatlající o „klásných obláčcích“. Přežvýkl jsem i mládence s thymolinovým úsměvem, opakující až do totálního zblbnutí „ještě déle, ještě déle, ještě déle...“. S využitím psychických rezerv jsem zvládl i všechny ty savé nesmysly, co na ně vylijete litry vody nebo čeho a ony jsou suché. Srdnatě jsem snášel i nejrůznější rtěnky, řasenky, pudřenky, líčenky, barvičky a soustavu dalších udělátek určených k tomu, aby si naše milé dámy mohly zdevastovat obličej k nepoznání, díky čemuž by se – jak bylo lze z těchto reklam vyrozumět – konečně „cítily přirozeně a samy sebou“.

Matematické minimum a špetka logického uvažování by se jistě hodily tomu šikulovi, co spáchal reklamu na trojhrbité žiletky ABC. Argument, tvářící se jako neprůstřelně logický: „trojice břitů, méně tahů, menší podráždění pokožky“, zněl tak sugestivně, že jsem málem uvěřil. Jenže vzápětí jsem se vzpamatoval z toho kobercového náletu demagogie. Ono je totiž úplně lhostejné, přejede-li vám po tváři jeden břit třikrát, nebo tři břity jednou.

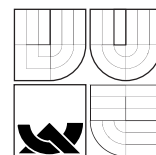
Ale asi už jsem opotřebovaný, nejspíš stárnu, práh stravitelnosti reklam se mi snižuje. Něco už je na mne příliš. Ztrácím totiž klid, duševní rovnováhu a pevnou půdu pod nohama tváří v tvář tvrzení, že s krémem „XYZ“ bude moje pleť o 54 % svěžejší a dokonce o 75 % zářivější. Možná je chyba ve mně – rád to připustím, vysvětlí-li mi p. t. výrobci tohoto reklamního nesmyslu – ráčí-li mne Bůh do té doby při zdravém rozumu zachovati – v jakých jednotkách je měřena svěžest pokožky a v jakých jejich zářivost. Co je bráno za základ pro zmíněný procentuální nárůst? Kolik z pěti lékařů ... pardon to už sem nepatří. Zářivost pokožky by mohla být eventuálně měřena v luxech nebo v kandelách, starší ročníky by mohly použít třeba Hefnerovu svíčku, možná i lumen by byl přijatelný. Potom se ovšem táží, zda zářivost občana černé pleti je nulová? Pak-li ano, jaký účinek na něj bude mít krém „XYZ“, zesvětlá snad? Vybledne? Nebo nebude jeho pleť zářivější, neb s ním se nepočítalo? V tom případě pozor na článek 2, odstavec (1) listiny základních práv a svobod. A stejně tak stojím v rozpacích před zmíněnou již svěžestí, nanejvýš pak procentuálně vyjádřenou. Co je v tomto případě 0 %? Vysušený pandur Trenck v hrobce kapucínského kláštera, nebo snad egyptská mumie? A co 100 %? Utopenec nebo vodník? A měrná jednotka? Rád bych se dočkal odpovědi na některý z těch otazníků. Možná by to poněkud zpevnilo moji povážlivě otřesenou víru v reklamu, již značně narušil třeba pokus použít žvýkáci bonbony „MNOPQ“ k projití zadní části vozu zastavivšího na přechodu pro chodce. První pokus ztroskotl na tom, že zadní dveře byly zablokované. Druhý pak na tom, že za nimi se vyskytovala žena, jejíž polohu v prostoru je jednodušší zadávat v souřadnicích, jako pohoří, odkud až kam se rozkládá. Třetí pokus byl nejotřesnější. Otřes způsobila pěst muže za volantem. Ignoroval bonbony „MNOPQ“ a odjel, nechaje mne otřeseného na vozovce.

Snažně tedy prosím, slovní tvůrcové reklam, neblbněte nám hlavy, přesněji mozky v nich uložené. Nebo nám alespoň nabídněte jiné. Ne ty obyčejné, ale vylepšené typy Extrasuperexcelent, navíc – přirozeně – za jedinečnou cenu. Klidně na nich budeme moci udělat uzel a ony přesto vcucnou těch vašich nesmyslů nejméně o 85 % více než ty obyčejné.

P.S. Rád bych touto cestou poděkoval svému psychoanalytikovi K. P. za objasnění faktu, že i my, muži, máme své dny, a seznámil mne s nápojem výjimečně hořkým, výjimečně dobrým... /say/

OBSAH

- 2 Fejeton**
- 3 VŠ zákon**
Vyjádření VUT v Brně
- 4 Noví docenti**
Noví absolventi VUT
- 5 U3V**
Univerzita třetího věku dostala svou podobu
- 6 Z fakult**
Mezinárodní konference doktorandů
Francouzština na VUT
- 7 Zahraniční kontakty**
Konference mladých leaderů na Taiwanu
Návštěva z Wiesbadenu
- 9 Výstava**
Polemika
- 10 Úspěch v zemi tisíce jezer**
- 11 Exkurze u výrobce jeřábů Liebherr**
- 12 Knihovna VUT**
Knihovnické metamorfózy
- 13 Aktuální téma**
Elektronické publikování
- 24 DHC '99**
Nové směry automatizace energetických procesů
- 25 e-FÓRUM**
Odborný doprovodný program MSV v Brně
- 26 Architektura**
Ohlédnutí po deseti letech, aneb zajímavé brněnské interiéry
- 28 Budoucnost**
ROTOBIC – vozítko budoucnosti?

VYSOKÉ
UCENÍ
TECHNICKÉ
V BRNĚ

UDALOSTI
na VUT v Brně

Vydává: Vysoké učení technické v Brně, nakladatelství VUTIUM, redakce: Luboš Svoboda, E-mail: udalosti@centrum.cz, lsvoboda@ro.vutbr.cz, adresa redakce: Centrum VUT v Brně, Antonínská 1, 601 90 Brno, tel.: (05) 41 14 53 45, fax: (05) 41 14 53 48.

Grafická úprava: Oldřich Bartoš, počítačová sazba, bartos@mbox.vol.cz.

Tisk: Retis, s. r. o.

Reg. č. MK 7521, ISSN 1211 – 4421

Obálka: Přejeme Vám pěknou dovolenou:-)

Foto: Přemysl Janíček

VYJADŘENÍ VUT V BRNĚ

k novele zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách (VŠ zákon) a k předběžnému návrhu druhé verze novely, zaslané rektorovi VUT s dopisem z 5. 5. 2000.

A. VUT se v celém polistopadovém období angažuje ve vývoji vysokoškolské legislativy, zejména:

1. účastí na seminářích a diskusích,
2. projednáváním návrhů VŠ zákona, jeho verzí a novel v orgánech VUT, zejména akademických senátech, na příslušných kolegiích a poradách vedení,
3. předkládáním návrhů úprav a připomínek,
4. aktivitami reprezentantů VUT v RVŠ a ČR.

Tuto aktivitu lze například dokumentovat:

- zápisy AS VUT, z nichž vyplývá, že v období 1994 až 2000 se AS VUT zabýval přípravou VŠ zákona a návazných vnitřních předpisů celkem na 56 zasedáních z celkového počtu 96 zasedání ve sledované době,
- účastí na seminářích k poslaneckému návrhu novely a předloženým písemným stanoviskem pro seminář konaný 15. 5. 2000.
- uspořádáním besedy AS a vedení VUT s jedním z předkladatelů novely, poslancem Plevou, dne 22. 5. 2000.

Byly důkladně a s velkým úsilím připraveny a schváleny vnitřní předpisy a normy VUT. Ty se uvádějí do života a shromažďují se zkušenosti s jejich fungováním.

V tomto kontextu se formuje dlouhodobě postoj VUT k VŠ legislativě a je také připraveno i předkládané vyjádření VUT v Brně.

B. Vzhledem k závažnosti problému novely VŠ zákona, širším strategickým, politickým a mezinárodním souvislostem konstatujeme:

1. Vzhledem ke známým politickým a jiným kompromisům při přijímání VŠ zákona a prosazování nového pojetí tohoto zákona se při implementaci ukázaly některé nedostatky a nepřesnosti, které kvalitu VŠ zákona jako celku významně snižují, ale které by bylo vhodné po širší diskusi a posouzení odstranit novelou. To se týká i problematiky financování a hospodaření vysokých škol jako veřejných institucí a s tím spojené problematiky poplatků za studium.
2. Při přípravě VŠ zákona byla snaha postihnout legislativně nadnárodní trendy ve vysokém školství, a to zejména po přijetí ČR do OECD a zahájení aktivit pro přijetí do EU. Tyto snahy narážely na problémy s vyjasněním a pochopením těchto trendů v našem vysokém školství. Boloňská deklarace, která evropské trendy v evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání oficiálně vymezuje a deklaruje úsilí o sladění aktivit v krátkém čase, tj. v každém případě v prvním desetiletí třetího tisíciletí, byla přijata v průběhu implementace přijatého VŠ zákona.
3. Neprodlené zahájení procesu restrukturalizace vysokoškolského systému v ČR v duchu Boloňské deklarace pokládá za rozhodující podle svého usnesení z května 2000 i ČR.
4. V krátkodobém časovém horizontu vyjádřeném dlouhodobými záměry MŠMT a vysokých škol (1999 až 2005), i usnesením ČR zdůrazňujícím spojitý přechod, lze realizaci trendů Boloňské deklarace zahájit v rámci stávajícího platného VŠ zákona. V dlouhodobějším horizontu jsou úvahy o novele VŠ zákona opodstatněné.
5. Při diskuzích o novele obecně považujeme za zásadní požadovat:
 - a) předložení novely po dosažení věcného konsensu napříč politickým spektrem v PSP a mezi předkladateli, MŠMT, zákonnými reprezentacemi vysokých škol (RVŠ, ČR – § 92), Ministerstva financí a klubu kvestorů zejména v otázkách financování a hospodaření s dalšími státními orgány,
 - b) vyjasnění ústavních souvislostí, aby se včas předešlo možným stížnostem k Ústavnímu soudu,
 - c) zpracování návrhu tak, aby byla zajištěna důsledná provázanost všech změn v celém VŠ zákonu a aby měl odpovídající legislativní úroveň,
 - d) účinnost novely vázat strukturovaně na termíny vyplývající z implementace VŠ zákona, zdůvodněnou potřebnost a realizovatelnost všech obsahových, strukturálních a organizačních změn (včetně přípravy, projednávání, schvalování a registraci vnitřních předpisů vysokých škol).
6. Předloženou poslaneckou verzí novely nepovažujeme za natolik zásadní, aby kvůli ní bylo nutné urychleně otevírat VŠ zákon. Podstatnou většinu navrhovaných změn lze uskutečňovat v rámci platného VŠ zákona.

C. Vyjádření a připomínky k Předběžnému návrhu druhé verze novely (vychází z verze předložené na semináři v PSP dne 15. 5. 2000):

1. Bakalářské a magisterské programy – § 45, § 46 a § 48 a příslušná přechodná ustanovení

- a) Úprava se snaží postihnout vývojové trendy ve vysokém školství.
- b) Považujeme za nutné, aby návrh respektoval:
 - z VŠ zákona povinné, zpracované, projednáváné a schválené dlouhodobé záměry MŠMT a vysokých škol do roku 2005 a aktualizaci na rok 2001,
 - časovou a věcnou návaznost a povinnou akreditaci studijních programů podle § 98 (4 roky) a harmonogram stanoviny Akreditační komisí.
- c) Nepovažujeme za přijatelné, aby:
 - magisterský studijní program nenavazující na bakalářský studijní program byl prezentován jako výjimka ze zákona; musí to zůstat jako zákonná varianta,
 - o tomto studijním programu rozhodovala Akreditační komise; ta ze zákona a v jeho duchu vydává stanovisko a rozhoduje MŠMT.
- d) Ve formulacích se vyskytují nedůslednosti a nepřesnosti.

2. Vstup vysokých škol do obchodních společností – § 20

Vazba na „nemovitosti převedené na ni od státu a finance z veřejných zdrojů, které jsou určeny pro vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, vývojovou a uměleckou činnost“, může být v delším časovém horizontu značně problematická.

3. Celoživotní vzdělávání a akreditované studijní programy – § 60

Nejproblematictější část návrhu novely. Aby splnila cíle předpokládané navrhovateli a byla realizovatelná, průhledná, nedeštabilizující vysoké školství a předcházející zneužívání, vyžadovala by:

- a) změnu nejen § 60, ale dalších §§ zejména vzhledem k nutnosti rozlišit v zákoně dva typy studenta s různými právy a povinnostmi ze zákona. **Principiálně nestačí, aby práva a povinnosti studenta ČZV upravoval jen vnitřní předpis.** Návrh považujeme za závažný legislativní problém,
- b) aby navrhovaná možnost byla včleněna do konstrukce studijních programů, které by byly s touto možností akreditovány.

4. Složení habilitační komise – § 72

Doporučujeme ponechat stávající úpravu a doplnit: „...nebo významní odborníci z jiného pracoviště...“ a obdobně upravit také § 74, odst. 3.

5. Sociální fond – § 18

6. Bez připomínek.

7. Informace o písemných přijímacích zkouškách – § 50

Navrhované rozšíření u statistických charakteristik považujeme za nevhodné a matoucí. Doporučujeme do textu § 50, odst. 8 doplnit jen: „...úplné zadání zkoušek a příslušná kritéria vyhodnocení...“

D. Náměty pro úvahy o novelizaci VŠ zákona by měly vyplýnout ze široké diskuse v akademické obci vysokých škol, po jejímž otevření voláme a jsme připraveni se jí zúčastnit.

V Brně 2. června 2000

Prof. RNDr. Ing. Jan Vrbka, DrSc., rektor VUT v Brně

Doc. Ing. František Zbořil, CSc., předseda akademického senátu VUT v Brně

Uvedené vyjádření je součástí průběžných jednání vedených reprezentací vysokých škol i samotnými vysokými školami se skupinou poslanců Parlamentu ČR, kteří připravují od března roku 2000 návrh druhé verze novely zákona o vysokých školách číslo 111/1998 Sb., v návaznosti na jimi navrženou, obsahově velmi podobnou první verzi novely, která byla předložena již koncem roku 1999 (Poslanecká sněmovna, tisk 464) a v únoru roku 2000 nebyla Poslaneckou sněmovnou schválena.

Projednání a připomínkování současného návrhu novely byla věnována některá oficiální jednání, která vedla k vyjasňování a sblížování stanovisek. Od počátku tohoto roku se návrhem novely pravidelně zabývala Česká konference rektorů a předsednictvo Rady vysokých škol.

(pokračování na str. 11)

NOVÍ DOCENTI

Nově jmenovaným docentům byly dekrety slavnostně předány 14. června 2000 v aule Centra Vysokého učení technického v Brně.

Fakulta stavební:

Doc. Ing. **Vlastimil HANZL**, CSc. – Geodézie a kartografie,
Doc. Ing. **Jaroslav NAVRÁTIL**, CSc. – Teorie a konstrukce staveb

Doc. RNDr. **Miroslava GREGEROVÁ**, CSc. – Fyzikálně a stavebně materiálové inženýrství

Doc. Ing. **Jan MASOPUST**, CSc. – Teorie a konstrukce staveb

Fakulta strojního inženýrství:

Doc. Ing. **Ivan MAZŮREK**, CSc. – Konstrukční a procesní inženýrství

Doc. RNDr. **Pavel ŠANDERA**, CSc. – Aplikovaná fyzika

Fakulta elektrotechniky a informatiky:

Doc. Ing. **Stanislav HANUS**, CSc. – Elektronika a sdělovací technika

Doc. Ing. **Zdeněk KOTÁSEK**, CSc. – Informatika a sdělovací technika

Doc. Dr. Ing. **Miloslav PATOČKA** – Silnoproudá elektrotechnika a elektroenergetika

Fakulta architektury:

Doc. Ing. arch. **Naděžda MENŠÍKOVÁ**, CSc. – Architektura

Doc. Ing. arch. **Milan STEHLÍK**, CSc. – Architektura

Fakulta chemická:

Doc. Ing. **Štěpán FLORIÁN**, Ph.D. – Makromolekulární chemie

Doc. RNDr. **Bohumil DOČEKAL**, CSc. – Materiálové inženýrství

Fakulta podnikatelská:

Doc. Ing. **Jiří NOVOTNÝ**, CSc. – Odvětvová ekonomika a management

Fakulta technologická:

Doc. Dr. Ing. **Ludvík HUB** – Řízení strojů a procesů

na Fakultě strojního inženýrství VUT v Brně na téma „Snižování energetické náročnosti v procesním průmyslu“. Školitelem byl Prof. Ing. Petr Stehlík, CSc.

Pan Ing. **Zdeněk Jegla**, narozen dne 9. září 1970 v Kyjově. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě strojního inženýrství VUT v Brně na téma „Integrace pecí do procesů za účelem redukce spotřeby energie“. Školitelem byl Prof. Ing. Petr Stehlík, CSc.

Pan Ing. **Jiří Lichtág**, narozen dne 8. března 1964 v Poličce. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě strojního inženýrství VUT v Brně na téma „Pilový kotouč v procesu podélného rozřezávání dřeva“. Školitelem byl Doc. Ing. Vladimír Kabát, CSc.

Fakulta elektrotechniky a informatiky

Pan Ing. **Petr Baxant**, narozen dne 21. března 1973 v Novém Městě na Moravě. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě elektrotechniky a informatiky VUT v Brně na téma „Analýza jasových poměrů s využitím digitální fotografie“. Školitelem byl Doc. Ing. Jiří Plch, CSc.

Pan Ing. **Jan Kremláček**, narozen dne 15. září 1967 v Chrudimi. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě elektrotechniky a informatiky VUT v Brně na téma „Model zrakových evokovaných potenciálů magnocelulárního systému“. Školitelem byl Doc. Ing. Jiří Holčík, CSc.

Pan Ing. **Karel Obluk**, narozen dne 24. prosince 1968 v Brně. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě elektrotechniky a informatiky VUT v Brně na téma „Methods for Design of an Object-Oriented Database System“. Školitelem byl Prof. Ing. Jan M. Honzík, CSc.

Pan Ing. **Jiří Prokeš**, narozen dne 31. ledna 1973 v Brně. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě elektrotechniky a informatiky VUT v Brně na téma „Rovnoměrné uspokojování přenosových požadavků spojení řízení toku dat třídy služeb ABR“. Školitelem byl Doc. Ing. Vladimír Kapoun, CSc.

Pan Ing. **Pavel Vorel**, narozen dne 31. března 1973 v Brně. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě elektrotechniky a informatiky VUT v Brně na téma „Nové koncepce rezonančních měničů pro velké výkony“. Školitelem byl Doc. Ing. Vlastislav Novotný, CSc.

Fakulta architektury

Paní Ing. **Monika Petříčková**, narozena dne 21. července 1966 v Brně. Zpracovala a obhájila disertační práci na Fakultě architektury VUT v Brně na téma „Kovové struktury v architektuře“. Školitelem byl Doc. Ing. arch. Jaroslav Drápal, CSc.

Pan Ing. arch. **Milan Rak**, narozen dne 4. července 1967 v Náchodě. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě architektury VUT v Brně na téma „Architektura 20. století ve východočeském regionu z hlediska vztahu k historickému prostředí“. Školitelem byl Doc. Ing. arch. Vladimír Vychočil, CSc.

Paní Ing. arch. **Vladimíra Šilhánková**, narozena dne 9. února 1971 v Hradci Králové. Zpracovala a obhájila disertační práci na Fakultě architektury VUT v Brně na téma „Revitalizace centrálních částí města“. Školitelem byl Prof. Ing. arch. Jiří Gregorčík, CSc.

Paní Ing. arch. **Hana Šimková**, narozena dne 3. července 1968 v Jihlavě. Zpracovala a obhájila disertační práci na Fakultě architektury VUT v Brně na téma „Zásady regenerace městských památkových rezervací a památkových zón“. Školitelkou byla Doc. Ing. arch. Jarmila Ledinská, CSc.

Noví doktoři

Novým doktorům byly diplomy slavnostně předány 14. června 2000 v aule Centra VUT v Brně.

Fakulta stavební

Paní Ing. **Lenka Bodnárová**, narozena dne 2. února 1971 ve Velkém Meziříčí. Zpracovala a obhájila disertační práci na Fakultě stavební VUT v Brně na téma „Studium procesu rozpojování korodovaných betonů technologií vysokorychlostního vodního paprsku“. Školitelem byl Doc. Ing. Rostislav Drochytka, CSc.

Pan Ing. **Radek Michalák**, narozen dne 10. ledna 1973 v Ostravě. Zpracoval a obhájil disertační práci na Fakultě stavební VUT v Brně na téma „Řešení nosníků dodatečně upravených lepenou externí výztuží CFK“. Školitelem byl Doc. Ing. Jiří Adámek, CSc.

Paní Ing. **Jitka Mohelníková**, narozena dne 5. listopadu 1963 v Novém Městě na Moravě. Zpracovala a obhájila disertační práci na Fakultě stavební VUT v Brně na téma „Využití tenkých vrstev pro zasklení budov“. Školitelem byl Doc. Ing. Jiří Sedlák, CSc.

Fakulta strojního inženýrství

Pan Ing. **Zdeněk Hajný**, narozen dne 9. února 1971 v Uherském Hradišti. Zpracoval a obhájil disertační práci

Univerzita třetího věku dostala konkrétní podobu

Když se řekne student, každý si asi představí mladého člověka, který se vysokoškolským studiem připravuje na své budoucí povolání. Je pravda, že studium ve smyslu získávání poznatků na vysoké škole je určeno především mladým lidem, ale nejen jim.

Touha po vědění a znalostech, zůstat „v obraze“, tedy mít povědomí o tom, co nového bylo objeveno a vyzkoumáno, vytvořeno, je přirozené všem inteligentním lidem a není to nikterak výrazně limitováno věkem. Ve vyspělých zemích stoupá počet občanů v seniorském věku, kteří sice již ukončili své plné působení v zaměstnání, ale mají zájem se dále aktivně vzdělávat. Není totiž žádným tajemstvím, že pro fyzickou i duševní kondici člověka obecně, a v seniorském věku zvláště, má aktivní činnost rozhodující význam. Univerzity nabízejí různé typy přednáškových cyklů a kurzů, jejichž smyslem je otevřít univerzitní prostředí co nejširší veřejnosti, popularizovat nové vědecké objevy a vyspělé technologie a upozorňovat i na rizika a problémy vyskytující se v inženýrských disciplínách.

V souladu s Dlouhodobým záměrem a se Statutem Vysokého učení technického v Brně je otevírán cyklus přednášek a seminářů pod názvem **Univerzita třetího věku na VUT v Brně (dále U3V VUT)**.

CO JE U3V VUT

U3V VUT je neprofesním zájmovým studiem občanů České republiky, zejména v seniorském věku, je v souladu s koncepcí celoživotního vzdělávání na VUT, Dlouhodobým záměrem VUT a tvoří jeden z modulů Centra vzdělávání a poradenství VUT (CEVAPO). Účastníci U3V mají statut posluchačů univerzity, nejsou však studenty ve smyslu zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a všech navazujících a doplňujících zákonů a ustanovení.

STRUKTURA STUDIA U3V VUT

U3V je koncipována jako tříletý cyklus přednášek a seminářů nabízených v tematických blocích. Přednášky a semináře probíhají v akademickém roce, zpravidla s frekvencí jedné (většinou 60minutové) přednášky nebo semináře týdně, tedy 24–26 přednášek ročně. První dva ročníky obsahují tematické bloky z klíčových oborů fakult VUT, třetí ročník je specializovaný podle výběru posluchače.

PODMÍNKY STUDIA

Ke studiu U3V mohou být přijati občané České republiky zejména seniorského věku, kteří mají ukončené středoškolské vzdělání a zaplatí zápisné ve výši 300 Kč na rok. Příjímácký zkoušky se neskládají, o přijetí rozhoduje rektor VUT podle pořadí došlých přihlášek

a kapacitních možností VUT. V jednom ročníku se předpokládá 100–120 posluchačů.

K úspěšnému ukončení ročníku je nutná účast nejméně na 60 % přednášek. Podle dohody s ostatními brněnskými univerzitami mohou posluchači U3V VUT navštěvovat i přednášky podobných kurzů, nabízené ostatními brněnskými vysokými školami (například Masarykovou univerzitou). Po úspěšném absolvování tří ročníků bude absolventům slavnostně vydáno Osvědčení o absolvování U3V VUT.

Přednášky povedou pracovníci VUT a dalších vysokých škol, případně význační odborníci z vědecké a inženýrské komunity. Přednášky jsou doplněny písemnými informačně studijními materiály, které obdrží každý posluchač.

PŘEDNÁŠKY A SEMINÁŘE 1. ROČNÍKU U3V VUT

Tematický celek č. 1:

Moderní informační a komunikační technologie:

- Doc. Ing. Jiří Kunovský, CSc. – Úvod do světa počítačů.
- Doc. Ing. Jiří Kunovský, CSc. – Internet, fenomén moderní doby.
- Doc. Ing. Miroslav Kasal, CSc. – Celosvětové družicové komunikační systémy.
- Doc. Ing. Otakar Wifert, CSc. – Optické komunikační systémy.
- Doc. Ing. Stanislav Hanus, CSc. – Celulární systémy mobilních bezdrátových komunikací.

Po absolvování prvních dvou přednášek bude posluchačům umožněno používat internetové studovny v Centru VUT.

Tematický celek č. 2:

Stavby století:

- Prof. Ing. arch. Ivan Ruller – Brněnský funkcionalismus.
- Prof. Ing. arch. Jiří Gřegorcík, CSc. – Průmyslové město Zlín, rozvoj regionu.
- Prof. Ing. Ivan Trávníček, CSc. – Historie a současnost dopravních podzemních staveb.
- Doc. Ing. Vojtěch Mencl, CSc. – Pražské mosty jako doklad vývoje mostního stavitelství.

Tematický celek č. 3:

Energetika minulosti, současnosti a zítřka:

- Prof. Ing. Jaroslav Kadrnožka, CSc. – Zdroje a přeměna energie – neobnovitelné zdroje.

- Dr. Ing. Jan Fiedler – Obnovitelné zdroje energie.
- Prof. Ing. František Pochylý, CSc. – Vodní energie.
- Prof. Ing. Oldřich Matal, CSc. – Jaderná energie.

Tematický celek č. 4:

Architektonické a urbanistické dědictví českých zemí:

- Prof. PhDr. Jan Sedlák, CSc. – Architektura a urbanismus v českých zemích od počátku gotiky do konce baroka.
- Prof. PhDr. Jan Sedlák, CSc. – Architektura a urbanismus v českých zemích v 19. a 20. století.
- Doc. Ing. arch. Milan Kříž, CSc. – Historie a výsledky památkové péče v českých zemích.

Tematický celek č. 5:

Minulost a současnost letectví:

- Doc. Ing. Vladimír Daněk, CSc. – Principy atmosférického a kosmického letu.
- Doc. Ing. Antonín Píštěk, CSc. – Konstrukce a projektování letadel.
- Doc. Ing. Josef Klement, CSc. – Letecké materiály a technologie.
- Prof. Ing. Ludvík Kulčák, CSc. – Letecká doprava.

Tematický celek č. 6:

Aplikace výpočetní techniky v inženýrství a architektuře:

- Doc. RNDr. Miloslav Druckmüller, CSc. a Prof. RNDr. Miroslav Liška, DrSc. – Přírodní vědy – klíč k rozvoji techniky třetího tisíciletí.
- Prof. Ing. Břetislav Teplý, CSc. – Využití výpočetní techniky ve stavebnictví.
- Prof. Ing. Jiří Jan, CSc. – Výpočetní technika v lékařské diagnostice.
- Ing. arch. Ladislav Mohelník – Přínos výpočetní techniky pro tvůrčí architektonickou práci.

TEMATICKÉ CELKY

2. ROČNÍKU U3V VUT

1. Počítačové vidění a grafika.
2. Naše současné finanční, podnikatelské, burzovní a výrobní prostředí.
3. Základní informace o globalizaci v Evropské unii.
4. Kvalita a jakost výrobku.
5. Dopravní systémy, současnost a výhled.
6. Materiály včerejška, dneška a zítřka.
7. Moderní bydlení, technika prostředí, trvale udržitelný rozvoj, výbava bytů.

Připravil realizační tým:

*Doc. Ing. Vojtěch Mencl, CSc.
Prof. PhDr. Jan Sedlák, CSc.
Prof. Ing. Karel Stránský, DrSc.
Prof. Ing. Petr Vavřín, DrSc.*

Fakulta výtvarných umění Odvolání děkana

Akademický senát Fakulty výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně přijal dne 6. června 2000 podle § 27 odst. 1 písm. g) zákona č. 111/98 Sb. (zákon o vysokých školách) návrh na odvolání děkana fakulty Doc. akad. soch. Tomáše Rullera z funkce děkana. Tento návrh byl podle § 28 odst. 2 cit. zákona předložen rektorovi, který Doc. akad. soch. Tomáše Rullera odvolal z funkce a ode dne 9. června 2000 pověřil řízením fakulty statutárního zástupce děkana PhDr. Pavla Ondračku, proděkana pro studijní a pedagogickou činnost.

(red)

Fakulta podnikatelská

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE DOKTORANDŮ

V první polovině května 2000 byla na Fakultě podnikatelské VUT v Brně uspořádána 4. Mezinárodní konference doktorandů.

Zúčastnilo se jí a se svými příspěvky vystoupilo více než třicet studentů doktorského studia z ekonomických fakult Univerzität der Bundeswehr v Mnichově, University Mikuláše Koperníka v Toruni, Ekonomickej Univerzity v Bratislavě a brněnských vysokých škol – Masarykovy univerzity, Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity a hostitelské Fakulty podnikatelské VUT.

Pořádání této konference je pokračováním před čtyřmi lety založené tradice. Smyslem je, umožnit mladým adeptům vědy vystoupit se svými pracemi na mezinárodním fóru, sbírat zkušenosti ze setkání s kolegy z ostatních zemí a univerzit a v neposlední řadě si tříbit názory v „živých“ odborných diskusích.

Všechna tato očekávání konference bohatě naplnila. Samozřejmě součástí byl i zajímavý doprovodný program, který – kromě zpříjemnění volného času – posloužil k navázání bližších kontaktů mezi doktorandy.

Konferenci slavnostně zahájil děkan fakulty Doc. Ing. Karel Rais, CSc., MBA, jednání potom řídili Doc. Ing. Miloš Koch, CSc., proděkan fakulty pro vědu a výzkum a Ing. Oldřich Šašinka, MBA, ředitel Ústavu nadstavbových studií Fakulty podnikatelské. Účast představitelů vedení fakulty tak zdůraznila význam, který Fakulta podnikatelská přikládá nejen výchově studentů doktorského studia, ale také obecně vědě a výzkumu i mezinárodní spolupráci.

Ing. Eva Lajtkepová

Fakulta podnikatelská VUT

Členka programového a organizačního výboru konference

Francouzština na VUT

Již několik let přijíždějí francouzští lektori na VUT, aby zde bezplatně vedli kurzy francouzské konverzace. Tito členové dobrovolné nevládní asociace GREF (Groupement des Retraités Educateurs sans Frontières), převážně z řad bývalých učitelů a pedagogů, dnes již v důchodu, působí na všech kontinentech a podílejí se nejenom na výuce francouzského jazyka, ale též na rozšiřování znalostí o francouzské kultuře a Francii vůbec.

Stejně jako dřívější vedení rektorátu VUT z iniciativy bývalé prorektorky profesorky Heleny Zemánkové, tak i současné vedení za podpory prorektora pro zahraniční činnost profesora Jiřího Kazelleho si uvědomuje význam francouzštiny na VUT, což potvrzuje podepsání smlouvy o prodloužení další spolupráce s francouzským lektorem či lektorkou na příští rok. A tak se naši studenti a zaměstnanci mohou těšit, že i v příštím roce mohou navštěvovat tříměsíční kurzy francouzské konverzace vždy začátkem zimního a letního semestru.

Výuka probíhá již tradičně na Ústavu jazyků Fakulty stavební, Žižkova 17, místnost čís. 87, a to nejen pro studenty (většinou ve středu odpoledne), nýbrž od letošního roku i pro zaměstnance (čtvrtek v pozdních odpoledních hodinách). Ve stejných prostorách se konají též běžné kurzy francouzštiny pro studenty FAST a FA navštěvované studenty

Monique Torlasco

z jiných fakult VUT, které tuto výuku podporují a podílejí se i na jejich financování (např. FP a FCH), nebo studenti, kteří si vyberou francouzštinu jako hlavní jazyk (FSI). Tyto kurzy francouzštiny (rovněž italštiny, španělštiny a ruštiny) jsou přístupné i pro všechny ostatní studenty, učitele a zaměstnance jako samoplátce. Navštěvují je i někteří studenti samoplátci z Masarykovy univerzity, kterým vyhovuje příjemné studentské prostředí, vhodný termín v době semestru a též možnost seznámit se s posledními francouzskými časopisy, jejichž předplatné financuje francouzská ambasáda v Praze. Studenti jsou rovněž včas informováni o všech aktivitách Alliance Française v Brně, o čemž svědčí dobrá spolupráce

s panem Jeanem Philippem Leblancem, který na pozvání děkana FAST docenta Jaroslava Puchříka navštívil studovnu na Veveří a uspořádal na Fakultě stavební

přednášku ve francouzštině o studiu na vysokých školách ve Francii se svým kolegou panem Lionelem Di Martino z francouzské ambasády.

Poslední lektorka francouzské konverzace Madame Monique Torlasco odjížděla v polovině května domů do Aix en Provence s přáním se znovu vrátit do Brna. Ještě v loňském roce vyučovala latinu a řečtinu na gymnáziu v Aix a při odchodu do důchodu byla na poslední chvíli požádána, aby zaskočila za svou onemocnělou kolegyni, která měla nastoupit letos v únoru na VUT. Českou republiku navštívila poprvé a byla jí okouzlena. Když k nám v zasněženém únoru přijela, v Provence kvetly mimózy. Když od nás s nostalgií odjížděla, odkvétaly jabloně. Velmi si oblíbila naše studenty, stejně jako krásu jižní Moravy. Málokdo věděl, že její babička byla Vietnamka. Její otec, vysoký francouzský důstojník, padl za války a byl mu udělen řád Čestné legie in memoriam. Madame Torlasco žila do svých devíti let ve Vietnamu, až pak odjela se svými rodiči do Francie. V současnosti svých vzpomínek využívá k napsání knihy. V Brně odvedla kus dobré a záslužné práce, což si uvědomují nejenom její studenti na VUT, JAMU, Alliance Française a jiných školách, ale i všichni ti, kteří s ní pracovali a kteří jí tímto skromným způsobem vyjadřují poděkování.

PhDr. Zuzana Wotkeová, CSc.

Ústav jazyků Fakulty stavební VUT

KONFERENCE MLADÝCH LEADERŮ NA TAIWANU

Koncem dubna 2000 se v taiwanském hlavním městě Taipei uskutečnila konference *2nd International Conference of Young Leaders* na téma „Růst a příspěvky mladých leaderů v novém století, tvorba nové situace pro globální spolupráci.“

Konference se zúčastnilo na 220 mladých lidí, především úspěšných podnikatelů, manažerů, politiků a studentů z více než 52 zemí světa, kteří se setkali s předními taiwanskými, ale i světovými osobnostmi. Všichni mladí lidé byli vybráni na základě konkursu – soutěže. Měl jsem to štěstí, že jsem byl ještě s jednou kolegyní vybrán za Českou republiku. Myšlenka takové konference pořádané pod záštitou Národní

Návštěva z Wiesbadenu

Ve dnech 9. a 10. května navštívili Fakultu podnikatelskou VUT v Brně hosté z Německa. Prof. Dieter Fladung, děkan fakulty Fachbereich Wirtschaft s Fachhochschule ve Wiesbadenu a Prof. Karl Hanz Schumacher z těžké fakulty.

Cílem návštěvy bylo poznat situaci na naší fakultě i univerzitě obecně a dojednat podmínky pro výměnu studentů v rámci programu Socrates.

Profesor Schumacher už druhým rokem vyučuje v německém jazyce na naší fakultě jako hostující profesor. Je velmi spokojen s úrovní našich studentů. Pro děkana Fladunga to byla první cesta do České republiky.

Během jedno a půl denního pobytu jsme naše hosty seznámili s projektem zahraničních studií, který probíhá na Fakultě podnikatelské. Ve Wiesbadenu se připravují na studium „Ekonomika a řízení podniku“ pro školní rok 2000/01 dva studenti. Podobně z naší strany projeví studenti zájem strávit semestr na universitě ve Wiesbadenu.

Prof. Fladung byl velmi mile překvapen úrovní studia na VUT a programy, které Fakulta podnikatelská nabízí. Ocenil naši schopnost vyučovat v anglickém jazyce, což považuje v tuto chvíli za konkurenční výhodu. Do budoucna však tento program chápe jako nezbytnou součást každé fakulty univerzitního směru.

Kromě jednání s děkanem Fakulty podnikatelské a managementem fakulty se našim hostům dostalo také vřelého přijetí na rektorátě VUT, kde se jim věnoval pan prorektor Kazelle.

Výsledkem těchto setkání je smlouva o výměně studentů mezi našimi fakultami, která je dobrým předpokladem pro další spolupráci. P. Hendrychová

vzdělávací komise (která reprezentuje vládu R.O.C.) spolu s Ministerstvem školství a Ministerstvem zahraničních věcí Taiwanu, R.O.C., vznikla vloni s ideou vzájemného dialogu, interaktivního fóra mezi studenty a předními osobnostmi z oblasti obchodu, vědy a politiky. Letošní konference si kladla mimo jiné za cíl nastínit nové možnosti vývoje společnosti v 21. století, globalizace a informačních technologií, stejně jako uplatnění mladých lidí jako vůdců, manažerů a leaderů.

Po slavnostním zahájení konference paní Jih-Chu Lee, předsedkyně Národní vzdělávací komise, jsme měli možnost vyslechnout příspěvky pana Chang-Lin Tiena, profesora na Univerzitě v Berkeley, USA na téma „Nové století, nová příležitost, nová vize“ a pana Eugena C.Y. Duha, předsedy Silicon Integrated Systems Corp., Taiwan s názvem „Šarm talentovaných leaderů, jejich příspěvek a přínos pro lidstvo“. Dále byla v programu tři fóra s tématy „Náhledy nově industrializovaných zemí na technologii“, „Vývoj Internetu v novém tisíciletí“ a „Ekonomický vývoj a mezinárodní spolupráce“. Podle mého názoru patřily mezi nejzajímavější příspěvky Morrisse Changa, prezidenta Taiwan Semiconductor Manufacturing Co., Ltd., Taiwan a pana Stana Shiha, prezidenta a spoluzakladatele Acer Group, Taiwan – „Náhledy nově industrializovaných zemí na technologii“, Ronald T. China, vedoucího Ústavu informačních technologií při Hong Kongské univerzitě vědy a techni-

ky, Hong Kong „Lidé žijí obchodováním, vztah mladých lidí k Internetu“, Jin Ho Kima, prezidenta Goldbank Communication Inc. Korea „Problémy, kterým musí čelit asijské internetové firmy v době globalizace“.

Konference dále pokračovala sérií čtyř tematicky uzavřených workshopů, jejichž témata byla: trvale udržitelný rozvoj a informační společnost; sociální a globální koncerny; celoživotní vzdělávání a kultivace nových leaderů a účast mladých manažerů v mezinárodních vztazích.

Celá akce byla významná i z hlediska dění na Taiwanu. Na konferenci nás přišel navštívit předseda vlády Vincent Siew a též jsme měli audienci u prezidenta Taiwanu, R.O.C., pana Lee Teng-hui v prezidentském paláci. V programu konference bylo i poznávání Taiwanu, jeho památek a průmyslového i přírodního bohatství. Za zmínku stojí např. návštěva technologického parku Hsinchu, který je tzv. Silikon valley na Taiwanu a je druhým nejvýznamnějším centrem výzkumu a vývoje v oblasti výpočetní techniky a telekomunikací na světě. Dále jsme měli i pracovní návštěvy různých firem, např. Ritek a Acer.

Jsem rád, že jsem byl pozván, mohl se zúčastnit a dozvědět se tak plno nových zajímavých informací. Měl jsem jako doktorand Fakulty managementu a ekonomiky možnost diskutovat o problematice týkající se mého oboru se světovými odborníky a studenty ze zahraničí a též navázat nové kontakty a přátelství, stejně jako částečně poznat odlišnou kulturu této východoasijské země.

*Ing. Marek Beran,
doktorand FaME Zlín, VUT v Brně*

Martyrs Shrine - národní památník revoluce.

Výstava prací studentů Fakulty architektury VUT v Brně

P O L E M I K A

„Jen škoda, že jsme se „pro špalek“ nenarodili o rok dříve...“
(Petra Lukášková)

Lze myslím považovat za pravděpodobné, že od chvíle, kdy člověk opustil jeskyně, začala jeho život provázet také architektura. A provází ho do dnešních dnů, nejvýrazněji potom ve velkých sídelních aglomeracích, tedy městech. Většina lidí vnímá architekturu jen jaksi okrajově, jako něco, co zde je a bude, jen se občas mění, tu k horšímu, tu k lepšímu. Jako něco, co je zde nezávisle na jeho vůli a co nemůže nijak ovlivnit – to je práce architektů.

Většina populace začne architekturu vnímat, až ji tzv. „udeří do očí“ – namátkou jmenuji třeba ve svých dobách hodně populární projekty žižkovského vysílače, dostavby Nové scény Národního divadla či naposledy „tančící dům“. To byla díla, o nichž bylo možno diskutovat. Měla a mají své zastánce i odpůrce. Nicméně tzv. „obyčejní lidé“ se ve vztahu k architektuře většinou shodnou na jednom, a to, že nejotřesnější díly architektů (ruku v ruce s urbanisty) jsou velkokapacitní bydliště zvaná sídliště, s monolitickými betonovými bloky, členěnými do stovek betonových kotců nazývaných byty. Tyto hrůzy byly páčány převážně v době budování světlých zítřků. Mohli jsme o tom diskutovat, mohli jsme o tom vést spory, mohli jsme s tím i nesouhlasit, ale to bylo všechno, co jsme proti tomu mohli dělat... řečeno slovy Jary Cimrmana.

Jenže tehdy byli architekti (tedy takovými, kteří dostávali zakázky) ti, kdož měli správné kádrové předpoklady a třídní původ – o odbornost a profesní zdatnost až tak moc nešlo. Sídliště, jako produkt politického systému, jsou toho výmluvným důkazem.

Dnes je doba jiná, jak alespoň věřím. Architektů už se (snad) nikdo neptá na třídní původ či politickou orientaci, ale na to, zda umějí či neumějí.

Zajímavou výstavu ateliérových prací studentů polemizujících s charakterem velkých architektonických akcí realizovaných v prostoru BVV a Velkého Špalíčku v Brně připravila Fakulta architektury VUT v Brně

ve spolupráci s Kulturním a informačním centrem města Brna. Je nazvána příznačně – POLEMKA. Takřka nic v lidském životě, co vzniká z tvůrčí činnosti, nemá jediné řešení. A právě to výstava dokazuje a nutno říci, že velmi přesvědčivě. Abych však neopakoval slova odborníka, rád mu na tomto místě předám slovo. K otevření výstavy řekl Doc. Ing. Josef Chybík, CSc., děkan Fakulty architektury VUT následující:

„Pro tuto výstavu mohou být nosné dvě myšlenky. Především vyjděme ze skutečnosti, že jakékoliv dílo, vnímané jako slovesný nebo výtvarný projev tvůrčího ducha, působí na citovou a rozumovou stránku našeho vědomí. Vyvolává podněty, jejichž prostřednictvím člověk vytváří své postoje, které mají vztah k dílu samotnému a současně přispívají k rozvoji osobnosti. Tyto podněty jsou obzvláště cenné pro mladého člověka – studenta, který často s dílem až na hyperkritické úrovni polemizuje.

Za druhé: nelze se oprostít od skutečnosti, že žijeme v období, ve kterém je zdánlivě vše nebo vlastně téměř vše dovoleno. Hledají se cesty, jak standardní postupy obejít a kodifikovaná pravidla nerespektovat. V prostředí složitých vztahů se pátrá po slabých místech, kterými by bylo možno bez jakýchkoliv morálních skrupulí najít skulinu k proniknutí do šerých poměrů legislativního vakua. To želbohu platí i pro architekturu.

Otevíráme výstavu architektonických prací nazvanou Polemika. Její

protagonisté, učitelé a studenti Fakulty architektury si za předmět polemiky zvolili dvě úlohy, které jsou v současném Brně velmi sledované. Je jim společné, že se obě nacházejí na velmi komplikovaných a cenových lokalitách v centru města.

Prvním územím je areál výstaviště. Výstaviště je pojem známý v celém světě, dávající Brnu přídomek veletržní město. Jeho historie je spjata s takovými osobnostmi, jakými byli například architekti Emil Králík, Bohuslav Fuchs, Bohumír Čermák nebo konstruktér Ferdinand Lederer. Jak z urbanistického, tak i architektonického hlediska se jedná o velmi kvalitní a ve své vnitřní struktuře také složitý celek. V žádném případě není uzavřenou jednotkou, která by až s pietní uctivostí byla považována za nedotknutelnou. Je otevřeným komplexem, ve kterém od jeho vzniku v meziválečném období druhé poloviny dvacátých let nacházely příležitost celé generace architektů. Z poslední doby můžeme vzpomenout podle projektu Jaroslava Dokoupila právě realizovaný pavilon „V“ a moderní pavilon „G“ od Zdeny Vydrové a Viktora a Martina Rudiše.

Ve vystavených projektech jsou hledány možnosti, které mohou vést k dalšímu růstu, rozvoji a zkvalitnění areálu. Dodržují urbanistickou koncepci danou generelem výstaviště, kterou například nejnovější stavba pavilonu „V“ popírá. Z prezentovaných projektů je nutno vyzvednout práci Jana Kratochvíla, která v celostátní soutěži „Ocel v architektuře a stavebnictví“ získala 3. cenu a v akademickém roce 1998/99 také cenu Bohuslava Fuchse.

V centru Brna stále nacházíme množství proluk. Můžeme je považovat za příležitosti pro osvětlené investory a erudované, kreativní tvůrce. Mělo by však platit, že předpokladem k jejich zastavení je korektní architektonická soutěž, vedená za podmínek, které budou zárukou kvalitního díla. Za dobrými příklady nemusíme chodit daleko. Může jím být právě dokončovaná banka na Rašínově třídě od autor-

ského týmu Ludvík Grym, Jan Sapák, Jindřich Škrabal.

Dostáváme se k druhému území. Je jím tolik diskutovaný Velký Špalíček, srostlice středověkých domů

tektonických a urbanistických řešily také otázky umělecko-historické, dopravní a technické. Součástí analýz byl i sociologický průzkum, který je složkou expozice.

pracuje. V neposlední řadě patří dík učitelům, jmenovitě pak panu docentovi Drápalovi a panu architektovi Mohelníkovi, kteří studenty odborně a metodicky vedli.“

Tolik pan děkan Josef Chybík. Pokud jste výstavu navštívili, budete moci sami časem porovnat (zejména v případě Velkého Špalíčku), zda by některý ze studentských projektů nebyl lepší než to, co tu bude. Třeba ano, třeba ne... Ale právě o této polemice ta výstava byla. Jistě, že i s vystavenými projekty by se dalo polemizovat, byť přirozeně na mé straně z ryze laického pohledu. Například s projektem Dalibora Fikra na experimentální divadlo, který je sice pozoruhodný, nicméně do okolní zástavby mi přece jen příliš „nesedí“, stejně jako projekt Víta Hanolda na galerii současného umění (jakkoliv by takovou Brno bezesporu potřebovalo jako příslovečnou sůl). Mně se nejvíce líbil projekt Petry Lukáškové na polyfunkční dům a projekt vzdělávacího centra Martina Klimeckého. Oba tyto projekty z mého pohledu ctí charakter původní zástavby a organicky se včleňují do okolního, historicky cenného prostředí.

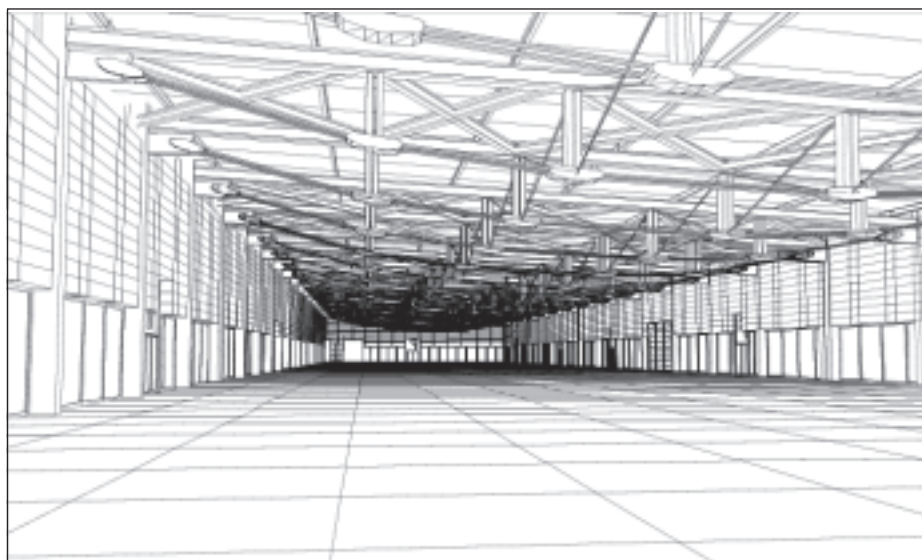

v historickém jádru městské památkové rezervace. Dovolte mi osobní vsuvku. Přiznám se, že mi bylo velmi těžko, když jsem byl očitým svědkem demolice objektů, které byly posledními původními měšťanskými domy na Dominikánské ulici. Měl jsem tísnivé pocity, které člověka provázejí při loučení. Argument, že jejich sanace byla možná jen za cenu vysokých nákladů, v tomto případě nemůže obstát. Případá mi velmi pochybný a podobný tomu, který za minulého režimu vedl například ke zboření Kreclu – špalíčku v Jihlavě a následné realizaci tolik problematického obchodního domu od Zdeňka Sklepka.

Poslední, tolik medializovaný projekt na tomto nesmírně cenném území, oprávněně vyvolává vlnu nespokojenosti. Snahou dravého investora je, aby z komerčního hlediska získal co nejvíce provozních jednotek, které mu zajistí rychlou návratnost do výstavby vložených prostředků. To nutně vede k realizaci nepřiměřených objemů a nárůstu již tak značného dopravního zatížení v centru města.

Studentské návrhy přicházejí s řešeními, která s tímto projektem polemizují. Předcházely jim analýzy, ve kterých se kromě problémů archi-

Projekty hledají přiměřenější objem, dopravní střízlivost a provozní pestrost. Setkáváme se zde s polyfunkčními domy, které do středu města navracejí bydlení a ve svých programových náplních obsahují

například kulturně informační centrum, galerii umění, experimentální divadlo.

Chtěl bych na tomto místě poděkovat řediteli Kulturního a informačního centra města Brna panu PhDr. Františku Pavlíčkovi, s nímž naše kultura již delší dobu úspěšně spolu-

Obecně vzato ale výstava podává svědectví o tom, že máme mladé architekty s talentem, vzděláním a co je nejdůležitější, s nápady nebojícími se nových a neozkoušených cest. Zbývá jen dát jim prostor, což však – žel – bývá často to nejtěžší...

Luboš Svoboda

ÚSPĚCH V ZEMI TISÍCE JEZER

STUDENTI FP VUT V BRNĚ SE V EVROPSKÉ KONKURENCI DOKÁZALI PROSADIT

Do aktivit nezávislé univerzitní sítě PRIME, která sdružuje univerzity z 19 zemí celé Evropy, se Fakulta podnikatelská Vysokého učení technického v Brně zapojila v roce 1997.

Sít PRIME je nezávislá Evropská síť univerzit podporovaná Evropskou komisí a jejími programy ERASMUS / SOKRATES, která je činná v oblasti rozvoje a propagace mezikulturních a mezifakultních programů a projektů. Ty zlepšují existující vzdělávání na univerzitní úrovni, podporují aplikovaný výzkum a trénink, který vnímá změny v globálním prostředí. Pro nejbližší období má síť PRIME stanoveny následující úkoly: koordinovat existující univerzitní zdroje uvnitř celé sítě; optimalizovat podíl jednotlivých univerzit na řešení úkolů v oblastech studentských výměn, výměn pedagogů, mezinárodních bilaterálních a multilaterálních dohod, hledání dodatečných finančních zdrojů, řešení nových studijních programů a předmětů kompatibilních pro všechny zainteresované země; hledat oficiální místa pro setkání účastníků ze zemí celé sítě; iniciovat nové myšlenky, projekty, programy a pracovní metody uplatnitelné na univerzitách v rámci celé sítě.

EUROWEEK je jednou z akcí sítě PRI-

ME. Jedná se o každoroční setkání studentských týmů na některé z univerzit sítě PRIME. Tento rok pořádala 6. ročník EUROWEEK univerzita ve finském Mikkeli v prvním květnovém týdnu. Studentské prezentace byly rozděleny do následujících sekcí: 1) čistý výzkumný projekt kombinovaný s diskusí, 2) výzkumný projekt kombinovaný s interaktivním workshopem, 3) interfakultní projekt, 4) interfakultní srovnávací výzkumný projekt se zapojením nejméně 3 institucí. Každý projekt musel být zaměřen na specifické problémy malých a středních firem do některé z těchto oblastí: výroby, organizační struktura, vedené firmy.

Nutno podotknout, že studenti byli v tomto roce motivováni hlavní cenou v sekci čistého výzkumu, kterou bylo zlaté Euro.

Tým Fakulty podnikatelské soutěžil v kategorii čistého výzkumu ve složení Michal Pert, Stanislav Horák a David Vinkler s prací „Strategy and quality: Are Czech SMEs ready for integration into the European Union?“, pod vedením Ing. Vojtěcha Korába, Dr., MBA. Tým obsadil v sekci čistého výzkumu **druhé místo**.

Kromě této kategorie byla Fakulta podnikatelská zastoupena také v další soutěžní kategorii – interfakultní srovnávací výzkumný

projekt se zapojením nejméně tří institucí. Čtyři studenti – Zuzana Jindřichová, Lenka Neunerová (studentky 3. ročníku bakalářského studijního programu Daňové poradenství), Jan Klíma a Aleš Žďárský (studenti 5. ročníku magisterského studijního programu Ekonomie a řízení průmyslu) pracovali pod pedagogickým vedením paní PhDr. Růženy Lukášové, CSc. v mezinárodním týmu, tvořeném dále účastníky z Polska (Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach) a Norska (Hogskolen i Telemark). Jmenovaní studenti sice osobně ve Finsku nebyli, ale projekt „Being outside EU – threats or opportunities in a competitive market?“, na němž se rovným dílem podíleli (a jeho výsledky i jménem Fakulty podnikatelské dobře prezentovali v Mikkeli kolegové z Norska a Polska) získal **1. místo** ve své kategorii a také **absolutní vítězství** v celé soutěži (byl vyhodnocen jako nejlepší z 29 zúčastněných týmů).

Do budoucna znamenají tyto úspěchy velký závazek pro studenty a hlavně pedagogy Fakulty podnikatelské. Konkurence rok od roku narůstá a obhájit tyto výsledky bude značně obtížné. Je to však též výzva, které je nutno se chopit, neboť takové výsledky dodávají značnou prestiž celé fakultě.

Ing. Vojtěch Koráb, Dr., MBA

Z jedenácti evropských zemí přijeli studenti na šestý ročník soutěžního setkání EUROVEEK do finského Mikkeli.

Exkurze u výrobce stavebních věžových jeřábů – firmy LIEBHERR

Je brzké ráno 29. března 2000. Málokterý ze studentů by vstával tak brzy, kdyby cíl cesty nebyl zajímavý. Dobíhá poslední opozdilec a výprava vyráží. Cíl: Německo, firma Liebherr, továrna na věžové jeřáby, která pozvala studenty FSI VUT studijních oborů „Dopravní a manipulační technika“ a „Strojní zařízení pro stavebnictví, úpravárenství a zemědělství“ na exkurzi do jednoho ze svých největších závodů na výrobu věžových jeřábů v Bieberachu v SRN. Ústav dopravní techniky FSI VUT v Brně v rámci své spolupráce s touto věhlasnou firmou zorganizoval pro studenty akci, která jim umožní poznat to, co studují – v praxi u firmy, která patří ke špičce ve svém oboru.

Jak jsme se dozvěděli, je nevelké městečko Bieberach prvním místem, kde pan Liebherr založil krátce po 2. světové válce svoji firmu. Společnost má v současnosti přes 50 závodů v celém světě, ve kterých pracuje více než 17 000 zaměstnanců. Že se jedná opravdu o úspěšný a gigantický podnik svědčí i to, že v roce 1998 vykázal obrát 6,1 miliardy DM (ani to raději nezkoušíme srovnávat s hrubým národním produktem ČR).

Pan Wirth, jeden ze špičkových inženýrů a specialistů firmy Liebherr, nás informoval o založení firmy, její orientaci nejen na stavbu jeřábů všech druhů, ale i o výrobě stavebních strojů, součástí do dopravních letadel, chladicí a mrazírenské techniky a dalších zaměřených. Firma má opravdu široké pole působnosti. Poté se přednáška soustřeďuje na to, co nás nejvíce zajímá, věžové jeřáby. Dozvídáme se, že společnost vyrábí široké spektrum jeřábů, jeřáby mobilní na podvozků nákladního automobilu, které jsou po příjezdu na pracoviště v pohotovosti do několika minut, jeřáby s výložníky vodorovnými, ale i s možností naklápění až do 45 stupňů při zachování pojiždění „kočky“, jeřáby s výložníkem o délce až šedesát metrů při nosnosti několika desítek tun a další. Na prospektech jsou vidět široké možnosti použití těchto jeřábů. Fotografové jsou poněkud zklamáni absolutním zákazem fotografování, zdůvodněným nedávno odhalenou průmyslovou špionáží.

Výroba v první hale, kterou procházíme, se soustředí na axiální valivá ložiska do otočích jeřábů. Jelikož tato ložiska mohou v průměru dosahovat několika metrů, jsou kroužky vyráběny na speciálních karuselových soustruzích. Tyto stroje jsou svou funkcí natolik

speciální, že si je firma Liebherr z důvodu úspory peněz vyrábí sama. Pro tyto účely, jak se od pana Wirtha dozvídáme, existuje ve firmě samostatná konstrukční kancelář. Co nás velice zajímá, je skutečnost, že každý výrobní stroj, který při provozu nadměrně produkuje hluk nebo pach, je uzavřen ve zvláštní odvětrávané utěsněné komoře a obsluha jej ovládá zvenku. Dbá se tak o čistotu pracovního prostředí a zdraví pracovníků. Čistota nás taktéž provází po dalších výrobních prostorách. V hale, která přímo sousedí s výrobou kroužků, probíhá indukční povrchové kalení ozubení po obvodu kroužků. Se zájmem sledujeme kompletaci ložisek, přičemž roboty na vkládání valivých kuliček působí poněkud komicky.

Obdivujeme jeřábový trenážer, jenž je ovládaný počítačem a dokáže simulovat všemožné situace, které mohou nastat v praktickém provozu. Zrovna zde probíhá cvičení jeřábových techniků, nechceme vyrušovat a přesunujeme se do další části rozsáhlé haly.

Činnost v té další se týká veškeré elektroinstalace, která se může na jeřábech vyskytovat. Zkoumáme výrobu elektromotorů všech velikostí a výkonů, plechových skříní, které jako řídicí mozek jeřábu nesmí na žádném chybět, a mnoha dalších věcí. Výroba je velice rozmanitá, pod jednou střechou se frézují ozubená kola, soustruží hřídele, lanové kladky a bubny.

Pozvánku na oběd do závodní jídelny všichni s radostí přijímáme a zvědavě čekáme, co nám kuchyně Liebherru nabídně. Z vepřového řízku s nudlemi a omáčkou jsme opravdu překvapeni, ale shledáváme jídlo příjemně chutným. Následuje prohlídka konstrukce vlastního „těla“ jeřábu a jeho finální

kompletace. Budova, ve které se tyto činnosti odehrávají, připomíná spíše letištní hangár, neboť svými rozměry by přikryla několik desítek fotbalových hřišť. Zde si všímáme dokonalé organizace toku materiálu, vcházíme kolem hutních polotovarů, tyčí různých délek a profilů a na konci je vidět, jak vyjíždí hotový výrobek. Celou halu pokrývají pracovní jeřáby různých druhů, celkem je jich tu několik desítek! Prohlížíme automatizované děličky vypalující z plechu díly všech tvarů a svařovací linky na zhotovování profilů, které hutě nedodávají. Zvláště nás zajímají důmyslné přípravy na svařování celých jeřábových částí. Přípravek umožňuje konstrukci otáčet tak, aby svářeč mohl pracovat ve vhodné poloze, odpadá svařování nad hlavou a podobné nepřijemnosti. Všimáme si toho, jak firma dbá na to, aby všechny konce dutých profilů byly pečlivě zavařeně. Brání se tak nekontrolovatelné korozi zevnitř. Míjíme lakovací komory, kde každá část budoucího jeřábu dostává důkladný čtyřvrstvý nátěr typické žluté barvy. Jak se blížíme ke konci haly, prolétáme se mezi zkompletovanými částmi jeřábů, které čekají na svou finální montáž. Nahlížíme do kabiny jeřábníka, jeho budoucí pracoviště vypadá opravdu komfortně. Prohlížíme nachystané lanové bubny, které svou speciální konstrukcí umožňují navíjení lana v několika vrstvách. Opouštíme halu a ocitáme se na velkém nádvoří, kde čeká na své budoucí majitele řada hotových jeřábů. Všem dominuje svojí výškou šedesátí metrů otočný věžový jeřáb.

V konferenční místnosti shlížíme dokumentární film o stavbě věžového jeřábu ve venezuelských deštových pralesích. Tento jeřáb má opravdu netradiční využití – v rámci projektu UNESCO jej využívají vědci z vídeňské univerzity k výzkumu flory a fauny v korunách stromů. Poté přichází čas na věcnou diskusi, studentům se dostává odpovědi na všechny otázky. Panu Wirthovi na ně pomáhá odpovídat i Ing. Štěpánek, který jako výhradní zástupce firmy Liebherr v České republice zařídil naši exkurzi u jednoho z největších a nejrenomovanějších výrobců stavebních strojů a jeřábů – firmy Liebherr.

M. Žaloudek – student 4. ročníku

VYJADŘENÍ VUT V BRNĚ

(dokončení ze str. 3)

Dne 15. 5. 2000 byl v Poslanecké sněmovně uspořádán k návrhu novely pracovní seminář, kterého se zúčastnili zástupci vysokých škol, jejich reprezentací a MŠMT.

Akademický senát VUT pozval k osobnímu projednání a vysvětlení postojů obou stran jednoho z předkladatelů druhého návrhu novely pana poslance Plevu. Dvouhodinová diskuse se uskutečnila v Centru VUT v Brně dne 22. května 2000 a přispěla k oboustranné informovanosti.

Na zasedání České konference rektorů a Sněmu Rady vysokých škol koncem května byly vysoké školy vyzvány k vyjádření stanovisek k navrhované novele, která by sloužila jako podklad k jednání legislativní komise a předsednictva RVŠ. V této souvislosti vypracovalo vedení a Akademický senát VUT uvedené „Vyjádření“.

Na červnovém jednání vzalo předsednictvo RVŠ na vědomí doporučení legislativní komise a přijalo stanovisko, aby byly zahájeny přípravy na širokou a hlubokou demokratickou diskusi k zákonu o vysokých školách, která by vyústila v návrhy na jednotlivé potřebné změny zákona. Již nyní je třeba začít uvažovat o formách této diskuse, o časovém

určení jejích etap, o způsobu zpracování výsledků atd. Nezbytná je úzká součinnost Rady VŠ s Českou konferencí rektorů a s Ministerstvem školství.

Velmi zásadní jednání se očekává na semináři k problematice zákona o VŠ, který po projednání v České konferenci rektorů a Radě vysokých škol svolává na 22. června 2000 do historické budovy Karolina rektor Univerzity Karlovy a předseda České konference rektorů. Tématem semináře bude výměna dosavadních zkušeností při aplikaci zákona o vysokých školách a posouzení, zda současná právní úprava poskytuje dostatečný prostor pro plnění aktuálních i budoucích úkolů. Výsledkem diskuse by mělo být upozornění na problémy a nastínění možných východisek řešení. Na tento seminář jsou zváni pan ministr Mgr. Eduard Zeman a další zástupci MŠMT, rektori a předsedové akademických senátů vysokých škol, členové užšího předsednictva Rady vysokých škol, poslanci a senátoři Parlamentu ČR a zástupci Akademie věd ČR.

S navrhovaným zněním novely je možné se seznámit na sekretariátu Akademického senátu VUT.

VZNIK A VÝVOJ KNIHOVNICKÉ STRUKTURY VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO, ANEB KNIHOVNICKÉ METAMORFÓZY

Vysoké učení technické v Brně je nejstarší českou vysokou školou na Moravě. Příslušníci české inteligence, kteří se zasloužili o založení České vysoké školy technické, dokázali naplnit dnes tak rozšířené úsloví, že „knihovna je srdcem univerzity“. S počátky školy jsou spojeny počátky knihovny – dle dnešní terminologie ústřední knihovny školy. Tato knihovna svými fondy obsáhla všechny obory, kterým se na České vysoké škole technické vyučovalo, a poskytovala služby všem studentům a zaměstnancům.

V době po druhé světové válce se osudy knihovny a osudy Vysoké školy technické oddělily. Knihovna se osamostatnila pod názvem Státní technická knihovna a později se stala součástí brněnské Státní vědecké knihovny. V první polovině 50. let prožívala škola složité časy, protože v souvislosti se založením Vojenské technické akademie hrozil zánik civilního technického školství v Brně. Teprve ve druhé polovině 50. let byla obnovena vysoká škola technická ve své úplnosti založením Vysokého učení technického v Brně. Knihovnické zázemí však bylo atomizováno do ústavních a katedrových knihoven, jejichž kvalita záležela na osvětleném přístupu šéfa ústavu či katedry a svědomitosti pracovníka či pracovnice, kteří byli péčí o knihovnu pověřeni. Výše uvedené charakteristiky jsou jistě žádoucí vždy, ale v tomto případě ilustrují neexistenci profesionální sítě knihoven. Chyběly především knihovnické služby pro studenty, protože zmiňovaný typ knihoven byl specializován pro jiný typ uživatelů. Počet těchto knihoven se odvíjel od počtu ústavů a kateder, což podléhalo různým organizačním změnám. Knihovní středisko, které bylo při rektorátu VUT zřízeno v polovině 60. let, jejich činnost koordinovalo a dbalo na zachování knihovnických standardů alespoň v jejich elementární podobě.

V roce 1976 z tohoto Knihovního střediska vznikla Ústřední knihovna, avšak nedošlo k hlubším změnám. Byly centralizovány jen určité dílčí činnosti. Knihovní fond zůstal nadále

rozptýlen v ústavních (katedrových) knihovnách, chyběly v nich rovněž studovny. Na nově zřizovaných fakultách byly počátkem 90. let ustavovány fakultní knihovny. Současně docházelo k jejich profesionalizaci, která je těžce dosažitelná v dílčích ústavních knihovnách. Výjimkou je fakultní knihovna Fakulty technologické ve Zlíně, která spolu s touto fakultou vznikla již koncem 60. let. Ústřední knihovna VUT se počátkem 90. let transformovala. Její funkce byly definovány s ohledem na prudce se rozvíjející elektronické služby a nástup osobních počítačů s jejich následným síťovým propojováním.

V této době vznikl na půdě VUT knihovnický systém Minidokis, který řešil problematiku automatizovaného zpracování ve třech základních agendách: akvizici, katalogizaci a evidenci výpůjček.

Nutno uvést, že již od konce 60. let se ve specializovaném pracovišti VUT – Laboratoři počítačích strojů – řešila problematika automatizace knihovnických procesů. Úroveň výpočetní techniky tehdy neumožňovala interaktivní přístup uživatele k počítači, takže výsledkem automatizovaného zpracování bibliografických dat byly např. rešerše v dávkovém režimu pro Geofond Praha či Národní bibliografie pro Maticu slovenskou.

Záměrem tvůrců systému Minidokis bylo vyjít vstříc převažující knihovnické praxi na VUT. Systém byl implementován v cca šedesáti dílčích knihovnách, které začátkem 90. let představovaly knihovnickou síť VUT. Tvorba elektronického souborného katalogu byla zahájena díky tomuto uživatelsky velmi příznivě koncipovanému systému, který jednak respektoval knihovnické standardy a současně nevyžadoval složitou údržbu. V měnících se podmínkách 90. let se vyvíjel i tento systém. Díky skutečnosti, že jeho hlavní tvůrce působil stále na VUT a byl tedy nablízku, mohl pohotově reagovat na potřeby knihoven této školy.

V současné době je systém doplněn o modul „Čtenář“ a modul „Vypůjčování“, který není pouze evidencí výpůjček (jako v původní verzi), ale umožňuje nadefinovat lhůtu pro výpůjční období různých druhů dokumentů podle čtenářských kategorií a v případě nedodržení této lhůty vygenerovat

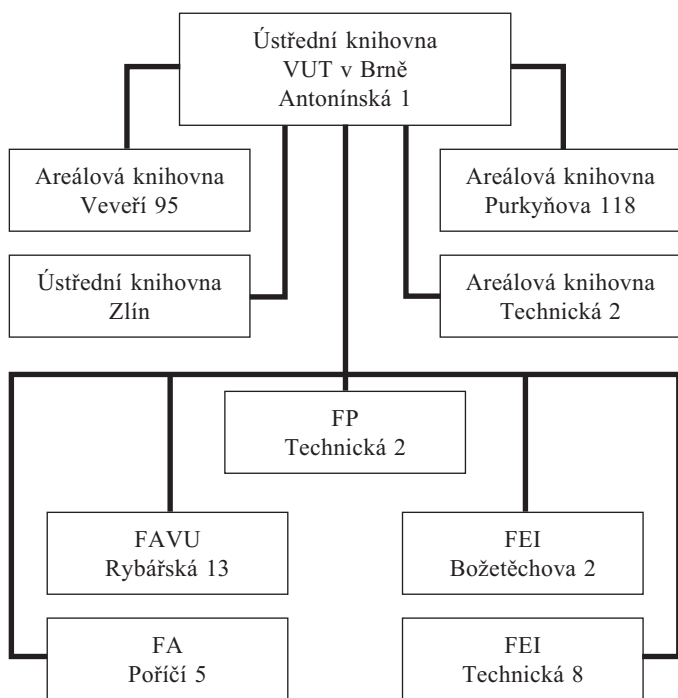

urgence. Nejnovějším produktem „domácí provenience“ je programový systém iDokis, který vytváří webový katalog (OPAC) z databáze Minidokis. Navíc je v tomto systému u každého titulu informace o tom, je-li titul volný k vypůjčení.

Knihovní systém Minidokis má kromě původní funkce (tvorba elektronického katalogu) pro knihovní síť VUT též funkci integrační: v podmínkách různorodého knihovnického folklóru přinesl pevná „pravidla hry“.

V druhé polovině 90. let byly díky programu školy vybudovány areálové knihovny:

- 1996 Areálová knihovna FSI (Technická)
- 1997 Fakulní knihovna FAST (Veveří)
- 1998 Areálová knihovna VUT (Purkyňova)

Kromě Ústřední knihovny a Areálové knihovny Purkyňova jsou knihovny uvedené ve schématu provozovány jednotlivými fakultami. V prostředí VUT je podporováno označení „areálová knihovna“, přičemž tento přívlastek patří knihovnám,

kteří jsou ve schématu uvedeny v horní části. V gesci těchto areálových knihoven je rovněž profesionální podpora ústavních knihoven v areálu jejich působnosti. Úloha Ústřední knihovny FT a FaME ve Zlíně je výlučná svým umístěním ve vzdálené lokalitě. Tato knihovna však využívá v plné míře elektronických informačních zdrojů, které jsou poskytovány z centrálních prostředků VUT a rovněž zahraničních časopisů, které jsou předpláceny z těchto prostředků.

K dnešnímu dni je tedy v každém místě, kde probíhá výuka studentů, profesionální knihovna. Což by mohl být optimální stav, ovšem není to důvod ke stagnaci, stále je co zlepšovat. Personál v knihovnách jsou pracovníci (pracovnice) s odborným vzděláním, tedy profesionálové.

Ještě v době nedávno minulé se starali o většinu knihoven buď administrativní pracovníci částí svého pracovního úvazku nebo nadšenci, mající pro knihy zvláštní entuziasmus. Ačkoliv právě entuziasmus a vysoké pracovní nasazení je charakteristické i pro současné knihovny na VUT. Vývoj v informační oblasti akceleruje závratně rychle, nabídka v oblasti elektronických informačních zdrojů se rozšiřuje a uprostřed toho je knihovník, či spíše informační pracovník se znalostí moderních technologií. (Kdybych byla feministkou, dbala bych důsledně na uvádění gramatického ženského rodu, protože v knihovnách pracují převážně ženy).

Na sklonku roku 1999 vrcholil rok oslav výročí stého založení VUT a při této příležitosti bylo otevřeno Centrum VUT na ulici Antonínská. V těchto prostorách je nyní umístěna Ústřední knihovna. Společně s Centrem výpočetních a informačních služeb VUT zajišťuje provoz Informačního centra.

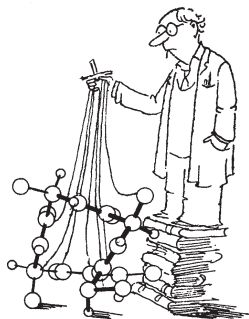
Knihovní sál s 34 místy poskytuje prostor pro samostudium a je veřejně přístupný. Je zde volný výběr knih a časopisů z fondu Ústřední knihovny. Tři počítačové studovny mají šedesát pracovních stanic připojených k síti Internet pro práci s elektronickými informacemi.

Po mnoha historických peripetiích se kruh uzavírá: Vysoké učení technické v Brně poskytuje svým studentům, pedagogům a zaměstnancům informační zajištění v míře, která odpovídá významu a postavení této technické univerzity.

*Nataša Jursová, ředitelka ÚK VUT v Brně
Miroslav Fendrych*

Kdy vydá nakladatelství VUT v Brně první elektronickou publikaci?

Vydavatelskou činností se zabývám více než 20 let. Moje produkce zatěžuje mnoho knižních regálů. V drtivé většině je vydávání knih radostná tvůrčí práce díky invenci autorů, jejich trpělivosti při tvorbě díla i vstřícnosti při uzavírání smluv. Nabídky rukopisů k vydání většinou převažují nad finančními možnostmi vydavatele.

Kupodivu, v případě elektronického publikování je situace zcela opačná. Ediční plán nakladatelství VUTIMUM neobsahuje ani jeden „elektronický titul“. Dokonce v případě mého přímého oslovení autorů se setkávám s odmítnutím. Zatímco dříve se mnou autoři bojovali za vydání, nyní bojují proti vydání. Domnívám se, že nastal čas k otevřené diskusi o této nové formě publikování. Nejprve uvedu základní východiska, ze kterých v nakladatelství VUTIMUM vycházíme:

- Elektronická kniha není náhrada knihy tištěné.
- Naopak pouhé překlopení knihy tištěné do digitální podoby není elektronická kniha.
- Autor elektronické knihy má nárok na honorář, neboť jde o jiný typ média.

- Autorovou povinností není připravit knihu v elektronické podobě, to je povinností vydavatele.
- Autorovou povinností je připravit text a obrazovou část pro hypertextové zpracování, tzn. vytvořit scénář pro elektronickou knihu.
- Vítány budou multimediální tituly.
- Vydavatelovou povinností je poskytnout redakční a technické zázemí pro autory elektronických knih.
- Nositelem copyrightu je autor.
- Přístup k elektronické knize bude placený.

Pro sjednocení terminologie a ujasnění základních pojmů publikujeme článek Zdeňka Beránka, DiS.: Elektronické publikování. Jde o zkrácenou verzi jeho absolventské práce na Vyšší odborné škole informačních služeb v Brně. Z. Beránek se elektronickým publikováním zabývá dlouhodobě. V nakladatelství VUTIMUM připravil k vystavení v PDF formátu edici Vědeckých spisů. Věnuje se také přípravě www stránek.

Očekávám, že Vás téma příspěvku zaujme i vyprovokuje k diskusi, případně k odpovědím na otázky: Co je největší překážkou při tvorbě e-publikací? Co očekáváte od e-publikací? Publikujete-li tímto způsobem, za jakých podmínek?

PhDr. Alena Mizerová,
ředitelka nakladatelství VUTIMUM

ELEKTRONICKÉ PUBLIKOVÁNÍ

Zdeněk Beránek, DiS.

„V širším pohledu je publikováním informací míněna příprava, tvorba, zachycení, transformace, ukládání a šíření dokumentů; hovoříme-li o elektronickém publikování, pak je výsledkem této činnosti zpřístupnění dokumentů v digitální podobě.“ [1]

Prvotní fází při přípravě publikace ke zveřejnění – publikování je Desktop Publishing ať už formou tištěnou nebo elektronickou.

1. DESKTOP PUBLISHING (DTP)

Moderní technologie natolik zjednodušila proces tvorby publikací, že vše potřebné ke zpracování dokumentů určených k publikování lze umístit na jeden stůl. Proto název Desktop Publishing – publikování na stole.

DTP významnou měrou rozšířilo možnosti zveřejňování – publikování dokumentů. Vytvářet publikace pomocí DTP může profesionál i laik. Přitom však je samozřejmě velký rozdíl mezi prací profesionálního pracovníka DTP studia, vybaveného technicky i znalostně a prací příležitostného tvůrce dokumentu.

Rozvoj výpočetní techniky a vznik DTP má velmi blízko k elektronickému publikování. Dokumenty připravované k tisku se už jednou dostaly do stádia elektronického zpracování, není tedy velký problém je v této formě publikovat. Postupně přibývá množství výhod oproti klasickému publikování na papíře.

2. Základní rozdíly mezi elektronickým a klasickým tištěným dokumentem[1]

Možnosti hypertextu

Díky hypertextovým odkazům můžeme elektronické publikace jednoduše provázat s dokumenty či s částmi dokumentů, které s danou problematikou souvisejí, zabývají se podrobněji určitou myšlenkou atd. Dá se říci, že princip hypertextu vychází z toho, co se odehrává v našem mozku při řešení problému. Je to logické spojování a asociace odvíjející se od základního tématu.

Využití multimediality

Do textů v elektronické formě jsou stále častěji začleňovány další prvky: grafika, animace, audio a video. Spojováním těchto částí vznikají multimediální publikace, jejichž využití může být velice široké, od programů na výuku cizích jazyků, interaktivní učebnice až po multimediální firemní prezentace.

Vyhledávání

U informací v elektronické podobě nejsme při vyhledávání odkázáni pouze na postupné procházení dokumentu, jak je tomu u tištěných publikací. Elektronické dokumenty využívají možnost výpočetní techniky k prohledávání velkého množství dat. Hlavními výhodami je rychlost a možnost získat informace z místa fyzicky jakkoli vzdáleného.

Interaktivita

Tento bod platí pouze pro on-line dokumenty (viz kapitola 4.2). Interaktivitou je míněna komunikace mezi uživatelem a autorem publikace. Čtenář má možnost reagovat ihned na uveřejněný článek, autor lépe pochopí potřeby uživatele, může probíhat vzájemná diskuse.

Neomezenost prostoru v dokumentu

Autor elektronické publikace může do svého dokumentu teoreticky zahrnout neomezené množství článků, grafiky atd. Prakticky však je omezen velikostí prostoru na serveru, přenosovými možnostmi uživatele – únosná velikost obrázků atd. Nelze zapomenout ani na zachování určité přehlednosti a jednoduchosti vyhledávání v dokumentu.

Časové hledisko

Vydavatelé elektronických dokumentů, zvláště periodik, nejsou tolik omezeni časem jako klasičtí vydavatelé. Odpadají zde termíny stanovené tiskárnou, čas stanovený k vytištění a kompletaci materiálů. U některých elektronických časopisů existuje tzv. kontinuální obměňování obsahu, kdy elektronické články jsou do časopisu přidávány, kdykoli jsou autorem vytvořeny, nezávisle na nějakém určeném dni. V časopise tako-

vý článek po určitý dohodnutý čas zůstane a poté může být např. převeden do archivu.

Archivace

Při archivaci elektronických dokumentů (CD-ROM) jsou oproti klasickým publikacím kladeny minimální nároky na místo. V současnosti je výhodnější i u tištěných materiálů archiovat elektronickou verzi. Elektronická vydavatelství periodik vytvářejí archiv, do kterého převádějí starší čísla a články. Čtenář má často možnost tento archiv procházet a prohledávat pomocí fulltextového prohledavače.

Finanční úspora

U tištěných dokumentů hraje velkou úlohu při kalkulaci nákladů cena za vytištění. Návratnost je dána množstvím prodaných exemplářů. U elektronických publikací tyto náklady nevznikají.

3. VYUŽITÍ ELEKTRONICKÉHO PUBLIKOVÁNÍ PŘI STUDIU

Výhody hypertextů pro moderní vzdělávací systémy [2]:

- rychlost přístupu k nejpotřebnějším informacím bez nutnosti prodírání se množstvím nepodstatných informací,
- svoboda uživatele při výběru informací – relativní nezávislost čtenáře na autorovi,
- možnost spojit do jednoho celku různá média,
- lehké orientační čtení – navigace,
- nevyžadování formalizace znalostí,
- organizace informací na základě sémantických znalostí,
- schopnost rychlého vyhledávání velkého množství textových a obrazových dat,
- podněcování čtenáře k aktivnějšímu přístupu, než je tomu u klasických lineárních textů, přesun těžiště aktivity z tvůrce hypertextu na čtenáře – uživatele, vytváření prostoru pro jeho vlastní tvořivost, čehož se dá využít v pedagogickém procesu.

3.1 Výhody elektronických dokumentů

- Multimedia podporují lepší vnímatelnost informace – informace je přijímána ve vícero podobách.
- Elektronické učebnice zprostředkují více informací než učebnice klasické.
- Hypertext umožňuje upozornit na souvislosti.
- Student je nucen (většinou rád) se aktivněji zapojit do výuky.
- Cena. Kopírování nebo nakupování nových učebních textů znamená při jejich současných cenách pro studenta velkou finanční zátěž. Využíváním elektronického publikování se ušetří náklady na tisk. Počet domácností, které vlastní počítač, stále roste. Studenti mají většinou možnost využívat počítače ve studovných, informačních centrech atd. Část nejdůležitějšího textu je možno vytisknout.
- Aktuálnost informací. V některých oborech informace rychle zastarávají (technické vědy, ekonomika). Je mnohem jednodušší aktualizovat elektronické publikace než tištěné (čas, cena). Skripta se mohou za několik let, případně i měsíců, od vydání stát překonanými a nevyhovujícími.

3.2 Konkrétní využití elektronického publikování

- Samostudium ve škole. Počítačové učebny, studovny.
- Samostudium doma. Kontrolu šíření publikace je možno zajistit zapůjčením klíčové diskety, bez které program nepracuje. Výroba diskety není finančně náročná, běžnými prostředky ji není možno kopírovat.

Přednášky a semináře.

- Použití průhledového displeje pro zpětný projektor nebo televizní okruh.
- Přednášející má k dispozici hypertextový systém, pomocí něhož poměrně rychle najde odpověď na dotaz zadaný

studentem, při přípravě na přednášku může vytvářet záložky v místech, kterých se chce v rámci tématu dotknout, není problém pružně zařazovat nové kapitoly...

- Zapojení studentů do vyhledávání informací v informačních systémech, sledování probírané látky na vlastních počítačích.
- Na některých typech škol je vhodné zařadit tvorbu hypertextových publikací do vyučování – student se naučí nejen pracovat s konkrétním programem, rovněž se učí estetickému citění, typografii, poznává hlouběji zpracovávané téma (různé souvislosti).
- Zapojení testů na ověření znalostí.

Hypertextová učebnice může být přínosem pro studenta i vyučujícího.

Student – zvyšování zájmu studentů o předmět, podněcování kreativity, sledují individuální tempo a potřebu prohlubování si jednotlivých pojmů a termínů studovaného předmětu.

Vyučující jako tvůrce učebnice – při dodržování zásad designu navrženého počítačovým expertem je práce pro odborníky jednoduchá, zajímavá a tvořivá; neocenitelnou výhodou je možnost kdykoliv text učebnice podle potřeby aktualizovat, doplnit, rozšiřovat, vkládat poznámky apod. Vytvořené hypertextové dokumenty je možno kdykoliv linearizovat a vytisknout na papír. [2]

4. ZPŮSOBY ZVEŘEJŇOVÁNÍ ELEKTRONICKÝCH DOKUMENTŮ

Existují dva základní způsoby publikování elektronických dokumentů. Prvním způsobem je off-line zpřístupnění, druhým on-line zpřístupnění. Na následujících řádcích se bude zabývat každou kategorií zvlášť.

4.1 Off-line zpřístupnění

Do této skupiny patří všechny elektronické dokumenty uložené a zpřístupňované na záznamových médiích (CD-ROM, DVD-ROM aj.). Tento způsob publikování je někdy považován za přechodnou formu mezi tradičním a elektronickým publikováním. Při uložení dokumentu na záznamové médium nelze např. komunikovat pomocí elektronické pošty s uživatelem či vyhledávat informace na jiném místě než v omezeném počtu souborů na CD-ROM. Na druhou stranu existuje také méně problémů...

CD-ROM bývá využíváno mnoha vydavateli tištěných publikací pro archivování vlastní produkce. K nejčastěji vytvářeným publikacím off-line patří různé multimediální encyklopedie, naučné a jazykové slovníky.

UŽ TO MÁM, ŠÉFE! BRATRY UCPALY SIFON!

Nejčastější záznamová média: disketa (většinou 1,4 MB, nevyhovující pro malou paměť), CD-ROM, DVD-ROM, ZIP.

4.2 On-line zpřístupňování

Dokumenty skupiny on-line jsou zpřístupňovány, jak z anglického názvu vyplývá, na síti. Síťe známe dvojího druhu:

- LAN (Local Area Network) Síť, která se rozkládá na geograficky omezeném území, vyznačuje se jednoduchou architekturou, schopností komunikace jednotlivých počítačů v síti a sdílením periferií bez nutnosti využívání speciálních mostů.
- WAN (Wide Area Network) Počítačová a komunikační síť, která spojuje geograficky rozlehlou oblast. Síť WAN sdružuje větší počet sítí typu LAN.

Zástupcem lokálních sítí může být např. UltraNet. Nejvýznamnější globální sítí je v současnosti bezesporu Internet.

4.2.1 Internet

Dokumenty publikované na Internetu můžeme rozdělit do několika skupin [3]:

Dokumenty podle způsobu vzniku:

- primárně elektronické
- sekundárně elektronické

Dokumenty podle periodicity:

- monografie
- periodika pravá
- periodika nepravá

Primárně elektronické dokumenty existují pouze v elektronické podobě. Takových dokumentů neustále přibývá. Důvodem je vzrůstající množství výhod elektronického publikování.

Sekundárně elektronické dokumenty mají formu elektronickou i tištěnou. Častým typem sekundárního dokumentu jsou periodika.

Stupeň využití výhod elektronického publikování bývá různý. Některá vydavatelství a instituce vystaví na Internetu pouze informace o existenci tištěného dokumentu, případně převedou tištěnou verzi do verze elektronické, aniž by využili možnosti nabízené převedením dokumentu do digitalizované formy.

Výhody elektronického publikování využívají často některá vydavatelství elektronických periodik, která vydávají elektronický dokument jako rozšíření papírového. Taková publikace pak doplňuje papírovou formu o možnosti, které jsou specifické právě pro elektronické dokumenty. Jedná se o použití nástrojů pro rychlé hledání v textech, využití hypertextu (možnost přecházet na místa s podobnou tematikou), zlepšení orientace v textu, text může být doplněn kvalitní grafikou, audio a video nahrávkami. Kromě výše jmenovaného může redakce v internetové verzi zveřejnit i články, na které už v papírovém, omezeném formátu nezbylo místo atd.

Službu, která má pravděpodobně budoucnost, nabízejí někteří velcí zahraniční vydavatelé. Vydávají klasické tištěné periodikum a přitom zpřístupňují na Internetu virtuální knihovnu, v níž uživatelé (např. předplatitelé časopisu) mohou vyhledávat v aktuálních i archivních článcích několika časopisů současně, prohledávat bibliografické záznamy, objednávat plné texty. Někdy jsou tyto možnosti dále rozšířeny o návazné informační služby.

5. CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH TYPŮ PUBLIKOVANÝCH DOKUMENTŮ

5.1 Elektronické časopisy

Časopisy publikované v elektronické formě lze dělit různým způsobem:

- off-line časopisy – pro vydávání elektronického časopisu nepraktický způsob, některá vydavatelství takto šíří celé ročníky periodik,
- on-line časopisy – např. podnikové, studentské časopisy, časopisy na Internetu,

- časopisy vycházející paralelně v tištěné i elektronické verzi,
- časopisy vycházející primárně v elektronické verzi.

1. generace – tzv. e-ziny, pouze textového charakteru v ASCII kódu, přístupné na Gopheru.

2. generace – použití barevných ilustrací, možnost animace, kromě článků velké množství dalších informací, odkazů, možnost prohledávat archiv, časopis se mění v široký informační zdroj.

3. generace – slouží zvláště pro vědeckou komunikaci, součástí archivy preprintů, kombinace databáze s časopisem, podpora integrace vědeckých časopisů a komunikace.

Dlouhé diskuse vyvolala otázka, zda přidělovat periodikům pouze v elektronické formě mezinárodní registrační číslo ISSN. Pro odlišení časopisů vydávaných paralelně byly už v roce 1995 přidány do ISSN navíc dva údaje, které označovaly jejich formu. Jako problematické se jevílo definovat periodicitu některých elektronických časopisů, které jsou doplňovány kontinuálně. Podle názoru části odborníků je pro jednoznačnou identifikaci časopisu dostatečná jeho URL adresa. Nicméně výsledný verdikt zněl, že ISSN bude přidělováno i těmto elektronickým publikacím. Podmínkou je jednoznačně identifikovatelný název a periodicita. V záznamech těchto publikací se uvádí jejich URL. Přidělování ISSN mají na starosti národní střediska, v České republice Státní technická knihovna v Praze. V roce 1999 začalo přidělování ISSN primárně elektronickým časopisům fungovat v praxi.

5.2 Knižní dokumenty

Když se poprvé objevila možnost publikovat text elektronickou formou, zvláště když nastoupil svoji cestu Internet, velice často bylo slyšet předpovědi, že klasická kniha je překonaná a za nějakou dobu úplně zmizí. Z hlediska vývoje Internetu už uběhla poměrně dlouhá doba a tištěné knihy stále zaplňují pulvy knihkupectví a regály knihoven.

Podle současných názorů a zkušeností budou stále důležitější pozici zabírat elektronické monografie odborného charakteru. Beletrie však pravděpodobně z různých důvodů zůstane převážně ve formě tištěné. Nicméně i na tomto poli existují určité pokusy.

Příkladem těchto snah mohou být elektronické knihy [4] SoftBook, Rocket eBook, Librius a EveryBook, přenosná technická zařízení s rozměry jako klasická tištěná kniha, s displejem s vysokým rozlišením a napájecími bateriemi až na 40 hodin. Kapacita elektronických knih se pohybuje od 4 000 do 500 000 stran. Díky malým rozměrům lze přístroj nosit kdekoli s sebou. Samozřejmostí je využití hypertextu, fulltextového vyhledávání, vytváření záložek, práce s textem atd.

Mezi nejčastěji publikované druhy monografií patří různé naučné a jazykové slovníky, encyklopedie, manuály apod. Velice efektivní je využití hypertextu, grafiky, audio a video sekvencí. Kombinace všech těchto prvků vytváří dobré podmínky pro snadnější zapamatování. Většina jmenovaných publikací je z důvodů komerčních vydávána off-line.

V malé míře je možno narazit na Internetu i na úplné texty odborné knihy. Jedná se většinou o knihy, které jsou již beznadějně vyprodány a mají pro obor trvalou platnost. Kniha bývá nejčastěji mutací tištěné verze, případně je rozšířena o hypertext.

Přidělování ISBN elektronickým publikacím není stále dořešeno. V České republice se v současnosti vůbec nepřiděluje.

6. NEJČASTĚJŠÍ FORMÁTY ELEKTRONICKÝCH PUBLIKACÍ

- **SGML** (Standard Generalized Markup Language) Mezinárodní standard pro formální popis struktury dokumentu. Je

definován v normě ISO 8879 z roku 1986. Standard SGML vznikl v rámci projektu ODA (Open Document Architecture). Cílem ODA je poskytnout standardní architekturu pro vytváření, předávání, uchování a zpracování různorodých dokumentů v elektronické podobě. Zahrnuje proto různé standardy pro formáty dat, architekturu předávání zpráv, zabezpečení informací atd. Pro popis struktury dokumentu používá SGML značkovací jazyk (markup language), pomocí něhož tvůrce definuje jednotlivé části dokumentu. SGML je jazykem nezávislým na platformách, výrobcích nebo aplikacích. Soubory SGML jsou ukládány jako text ASCII, což zajišťuje jejich použitelnost prakticky na libovolné počítačové platformě.

- **HTML** (HyperText Markup Language) Jazyk a zároveň formát pro vytváření hypertextově orientovaných www stránek. Vychází z SGML.

- **XML (eXtensible Markup Language)**. V současné době se považuje za budoucího nástupce jazyka HTML. Výhoda XML spočívá v tom, že autor stránky může používat vlastní značky – tagy, které dokáží mnohem přesněji označit význam prezentovaných informací. To zvyšuje šanci uživatele najít na www stránkách požadovaný dokument. Jazyk XML není pouze nástrojem pro tvorbu www stránek. Využití nalezne všude, kde je potřeba jednu informaci prezentovat v několika formátech – v tištěné podobě, CD-ROM a na Webu. Výhoda XML spočívá v tom, že kromě samotného textu nese i informaci o jeho významu. Konverze do libovolného formátu je pak snadná a může probíhat zcela automaticky. XML je rovněž vhodný pro přenos strukturovaných dat, která jsou dnes ukládána do relačních databází. XML může být použit jako vhodný přenosový

ANO, INTERNET MÁ VELKOU BUDOUCNOST. ROZHODNĚ VĚTŠÍ NEŽ ČLOVĚK.

vý formát při komunikaci mezi aplikacemi různých výrobců, mezi webovým serverem a prohlížečem.

- **RTF** (Rich Text Format) Textový formát pro přenos formátovacích znaků a prvků mezi různými aplikacemi a hardwarovými platformami. Vytvořen na základě amerického standardu DCA (Document Content Architecture). Přenos naformátovaných dokumentů (písma, řezy, velikosti, zarovnání, příp. grafika).

- **DOC** Dokument programu Word firmy Microsoft. Možnost kombinace textu a grafiky. Patří k nejčastěji užívaným textovým editorům.

- **PS** Pro popis tiskové podoby stránky a její přenesení do tiskárny používají DTP pracovníci programovací jazyk PostScript. Užívá se u množství laserových tiskáren a u novějších typů sázecích strojů. Dokumenty v tomto formátu je možno převádět do formátu PDF.

- **PDF** (Portable Document Format) Formát vytvářený systémem pro elektronické publikování – Adobe Acrobat. PDF je

schopen komunikovat dokumenty nezávisle na platformě. Zachovává dokument ve stejné grafické kvalitě, v jaké byl vytvořen. Formát PDF dokáže komunikovat s různými systémy pro DTP. Dokumenty v tomto formátu jsou zaindexovatelné do systémů pro tvorbu fulltextových databází. Díky svým výhodám se formát stává stále používanějším. Pro prohlížení dokumentu PDF se používá program Acrobat Reader, který je volně stažitelný na adrese: <http://www.adobe.com>.

- **TXT** Jednoduchý textový formát.

7. POŽADAVKY NA VYDAVATELE ELEKTRONICKÝCH DOKUMENTŮ

Publikovat na Internetu nelze bez odborných znalostí a bez finančního zabezpečení a technologického zázemí. Na následujících řádcích shrneme důležité body, na které by měl zřizovatel virtuálního vydavatelství při jeho zakládání a provozování myslet [1].

- Vydavatel potřebuje určitý paměťový prostor na WWW serveru.

- Vydavatel musí zaplatit zřízení a provozování domény. Doména (www.domena.cz) slouží jako dobře zapamatovatelná virtuální adresa a zároveň jako virtuální obchodní značka.

- Vydavatel musí investovat do technického a programového vybavení. Konkrétně HW a SW. K záležitostem technického charakteru patří scanner (snímání grafiky), dostatečně rychlý modem a telefonní linka (není-li pevné připojení na ISP). Do programového vybavení patří: textový editor, editor a prohlížeč HTML dokumentů, programy pro práci s grafikou. Některé programy lze získat na Internetu zadarmo (freeware, public domain), u jiných, často kvalitnějších, je nutno získat licenci.

- Vydavatel musí udržovat a aktualizovat informace v publikovaném dokumentu. Spravování dokumentu je závislé na jeho povaze. Některé dokumenty stačí obměňovat jednou za rok (výroční zpráva), jiné každý měsíc, týden či den (periodika).

- Některé publikace jsou aktualizovány kontinuálně, to znamená nepřetržitě (agenturní zpravodajství). Zřetel je třeba brát i na opravu gramatických chyb, faktických nedostatků. Elektronický dokument by měl být živým organismem, který neustrne v jedné podobě, ale který dokáže reagovat na potřeby uživatele a neustále se vyvíjí. Při údržbě je třeba klást důraz na určitý systém a přehlednost aktualizací.

- Vydavatel musí vyřešit zálohování dat.

- Pro virtuální, stejně jako pro klasické vydavatelství je důležité personální zajištění. Úspěšné vydavatelství je charakterizováno následujícími vlastnostmi: nosné téma, profesionální redakce, redakční rada tvořená odborníky, kteří garantují kvalitu publikovaných informací, široký okruh přispěvatelů. Mezi personální vybavení patří i odborníci na tvorbu HTML stránek a webdesign.

- V redakci virtuálního vydavatelství by měly existovat určité dohody a pravidla týkající se autorských práv. Vydavatelství by mělo rovněž technicky zajistit vystavené dokumenty před jejich neoprávněným použitím.

8. METODY ZPRACOVÁNÍ TEXTU

V elektronické podobě se samozřejmě nenachází pouze text, nicméně text stále dokáže předat uživateli největší množství informací. Účelem publikování různých druhů dokumentů v tištěné nebo elektronické formě je poskytnout uživateli určité relevantní informace. Text v digitální podobě má tu výhodu, že informace v něm lze najít i jiným, rychlejším způsobem než v textu tištěném.

Pro rychlé prohledávání textů se používají zvláštní, textově orientované báze dat – systémy.

K textu lze přistupovat různými způsoby [5]:

1. Textové vyhledávání (fulltextové, plnotextové). Systém je schopen v uložených dokumentech vyhledat jakékoliv slovo.
2. Klíčová slova. (dokumentografické systémy) Systém pracuje na podobném principu jako v předchozím případě, vyhledávání je však omezeno pouze na klíčová slova, která byla vybrána při tzv. indexování a určitým způsobem charakterizuje daný text. Nejčastěji používaný je tento systém v bibliografických databázích.
3. Hypertext. Části textů uložené v databázi jsou navzájem propojeny systémem vazeb podle vzájemné souvislosti. Je vytvářena hypertextová síť.

Mnoho systémů vytváří různé kombinace těchto tří základních způsobů, např. fulltextový přístup s hypertextovými vazbami, bibliografický přístup s hypertextovými vazbami aj.

Pro úplnost je nutno podotknout, že uvedené způsoby přístupu k textovým dokumentům v elektronické formě nejsou jediné. V současnosti se pracuje na dalších možnostech.

Pro naše účely jsou podstatné dva způsoby zpracování textu: fulltextové vyhledávání a hypertext.

8.1 Fulltextové systémy

Dokumentografické systémy, které jsou předchůdcem systémů fulltextových, mají za úkol elektronickou formou popsat dokumenty v tištěné formě. Se vznikem primárně elektronických dokumentů se vynořuje potřeba urychlit prohledávání dokumentů. Na rozdíl od dokumentografických systémů však plné texty nejsou manuálně indexovány a obsahují mnohonásobně větší množství informací.

První fulltextové systémy existovaly v rámci zpravodajských služeb. Postupně se rozšířily do všech oblastí elektronického publikování. Jejich úloha je nejmarkantněji vidět v „Síti sítí“ – Internetu. O tom, jak jsou důležité, svědčí následující fakt. Podle odhadů některých odborníků 90 % všech informací, které kdy vznikly, má charakter volného textu.

Schopnosti fulltextových systémů vyhledávat v plných textech se postupně vyvíjely a vyvíjejí. Můžeme rozlišovat tři generace [5].

Systémy první generace. Jsou charakteristické jednoduchým vyhledáváním slov a jejich primitivních derivací – pravostranné rozšíření slova. Neumožňují používat kombinace slov ani booleovské a proximitní operátory.

Systémy druhé generace. Dokážou vyhledávat slova a slovní spojení pomocí booleovských (AND, OR, NOT) a proximitních operátorů (NEAR, PHRASE, PARAGRAPH). Dalšími možnostmi je použití závorek k určení hierarchie priorit, levostranné rozšíření, nahrazení znaku či části slova (*, ?).

Systémy třetí generace. Zavádějí do vyhledávání zcela nový přístup. Vyhledávané dokumenty již nejsou hodnoceny podle dvouhodnotové logiky, zda obsahují nebo neobsahují daný termín. Vyhledávat je možno neostře. Jádrem dotazu je hierarchická struktura, která rozkládá základní hledané téma na podtémata a přiřazuje váhu jednotlivým pojmům. Jako příklad výkonného systému třetí generace lze uvést systém TOPIC.

Po odeslání dotazu systém vyhledá jednotlivé relevantní dokumenty a seřadí je podle míry relevance, aby na začátku byly pravděpodobně dokumenty nejvíce vyhovující dotazu, na konci nejméně.

U dokumentografických systémů vytváří výrazy, které budou použity ve vyhledávání, tzv. indexátor. Fulltextové systémy se většinou bez tohoto článku obejdou. Je uplatňováno automatické indexování.

Pro zefektivnění automatického indexování dochází někdy k tzv. lemmatizaci. Jejím cílem je určit základní tvar jednotlivých slov.

Příklady některých fulltextových systémů dostupných na českém trhu: TOPIC, ByllBase, TexPro, SuperTextF.

Fulltextové systémy se význačnou měrou zasadily o popularizaci Internetu. V prostředí, ve kterém existují miliony různých dokumentů, je možnost vyhledávání v plných textech základním předpokladem pro nalezení potřebné informace. Pro rozsáhlé vyhledávání dokumentů v rámci www stránek se používají tzv. vyhledávací stroje (search engines), které jsou schopné zmapovat miliony www stránek. Když uživatel položí takovému vyhledávacímu systému (např. Alta Vista) svůj dotaz, je mu předložen seznam stránek, většinou seřazených podle míry relevance, na kterých se vyskytují hledaná slova. Vydavatel elektronického dokumentu nemá velkou šanci ovlivnit způsob vyhledávání ve fulltextovém systému. Zcela jinak je tomu u následující kapitoly, u hypertextových systémů.

8.2 Hypertextové systémy

Jestliže dokumentografické a fulltextové systémy pracovaly na poměrně podobném principu, hypertext znamená podstatně odlišný způsob přístupu k informacím.

Hledané informace v hypertextovém systému nejsou obsaženy v záznamech nebo izolovaných dokumentech. Jednotlivé části systému tvoří síť, po které se uživatel pohybuje. Hypertext pracuje na podobném principu jako lidský mozek. Lidské myšlení je založeno na asociacích myšlenek v síti nervových buněk, není tedy problém přeskakovat z jedné myšlenky na druhou – související. V tištěném textu podobným způsobem postupovat nemůžeme¹⁾.

Pro hypertextový systém je důležitý kontext. Následující informace jsou závislé na současném postavení uživatele v síti.

Pod pojem hypertext jsou často zařazována i hypermédiá – použití grafik, animací, audio a video sekvencí ve spojení s hypertextem. Rozvoj techniky a programového vybavení neustále zjednodušuje zařazování těchto prvků do dokumentů. Použití samostatného textu se postupně snižuje.

Na českém trhu existuje několik systémů pro vytváření hypertextových aplikací. Systémy je možno rozdělit na dvě skupiny:

- systémy obsahující textový kompilátor, pomocí něhož tvůrce aplikace převede textový soubor do hypertextové podoby. Ten se pak může prohlížet pomocí samostatného prohlížeče. Př. SuperText,
- systémy obsahující hypertextový editor (autor) a prohlížeč (uživatel). Např. Textant nebo Zoner Context.

Hypertext je nelineární pohled na informace. Pojem nelineární značí, že uživatel, čtenář se pohybuje v informacích podle vlastní potřeby v rámci povolených akcí (ty určuje autor). Vlastní hypertextový dokument se skládá ze sítě uzlů spojených vazbami.

Uzel většinou reprezentuje určitý pojem, myšlenku, jednotný celek. Informace v uzlu může být v jakékoliv elektronické podobě.

Vazby (spoje, odkazy) propojují příbuzné a související uzly. Rozlišujeme dva základní druhy vazeb: referenční pro vyjádření křížových odkazů a organizační pro vyjádření základní struktury hypertextu. Ve většině případů je začátkem spoje tzv. zdroj spoje (spojový bod, spojová oblast) a cílem spoje uzel. Zdroj spoje bývá nějakým způsobem zvýrazněn, odlišen od obvyčejného textu (změna barvy, fontu).

¹⁾ Za určitého předchůdce hypertextu lze považovat např. rejstřík v knize. Pohyb mezi jednotlivými stránkami však není automatizovaný, musíme je nejdříve nalistovat.

Proces, kdy uživatel postupuje ve struktuře po spojích od jednoho uzlu k druhému, přičemž v každém uzlu se rozhoduje, kam bude dále pokračovat, se nazývá navigace.

Za velmi podstatný prvek hypertextových systémů jsou považovány rozličné navigační prostředky. Ty rozlišujeme na:

- bodové navigační prostředky – „přejdi“, „home“, „next“, „previous“,
- strukturální navigační prostředky - rejstřík, obsah,
- historické navigační prostředky - seznam historie, záložky.

Kvalita hypertextové aplikace je na rozdíl od předcházejících typů ve velké míře závislá na schopnostech autora. Vytvoření „hyperchaosu“ nedá laikovi zase tolik práce. Z tohoto důvodu se zmíníme alespoň o některých základních aspektech tvorby hypertextové aplikace. Autor hypertextové aplikace by měl mít na zřeteli následující principy:

Metafora – je prokázáno, že člověk rychleji přijme a naučí se používat nové prostředky, pokud mu připomínají něco již známého. Hyperdokument je navržen podobně jako kniha (titulní stránka, obsah, úvod, stať, závěr, rejstřík, doporučená literatura).

Jednotné provedení a vzhled dokumentu.

Použití jednotného základního písma, velikost nadpisů, barva pozadí, značení odkazů, grafická úprava, mají psychologický vliv na uživatele.

Jednoduchá orientace a srozumitelná a jednotná navigační prostředky

Uživatel by měl mít stále přehled o tom, na jaké úrovni dokumentu se nachází, jaké jsou jeho momentální možnosti.

Nápověda – autor musí počítat se situací, kdy si uživatel nebude vědět rady. V ideálním případě by v každém momentu navigování měla být k dispozici nápověda vysvětlující aktuální problém.

Jazyk – jako v kterémkoliv jiném dokumentu, je důležité dbát na použitý jazyk. Měl by být jasný, jednoduchý, jednoznačný.

Čeho se při tvorbě hypertextové aplikace vyvarovat:

- příliš dlouhé věty a nečleněný text,
- přebytná slova,
- příliš abstraktní pojmy,
- nevyvážené rozmístění prvků na obrazovce,
- neodůvodněné použití spoje,
- velké množství spojů z jednoho uzlu,
- velké množství informací v jednom uzlu,
- nejasná struktura hyperdokumentu,
- špatné nebo žádné navigační prostředky ...

Mezi nejuživanější službu Internetu patří **www stránky**, které jsou svojí podstatou hypertextovým dokumentem. WWW stránky mají některá svá specifika.

- Měli bychom se zvláště vyhnout užívání slov typu „zde“, „tady“.
- Na konci každé stránky je dobré umístit kontaktní adresu, datum poslední aktualizace, jméno autora.
- Každá stránka by měla obsahovat jednu ucelenou informaci, je poměrně častá situace, že se někdo dostane na naši stránku, aniž by prošel přes hlavní stránku.
- Používání náročné grafiky či velkého množství obrázků výrazně zpomaluje přenos informací.
- Při vkládání grafiky je nutno počítat s tím, že některé prohlížeče jsou pouze textově orientovány.
- Informace a odkazy na jiné stránky by měly být stále aktuální.
- Různé blikající texty a animace působí na čtenáře rušivě.
- Důležité je uvědomit si účel tvorby **www stránky** (reklama, informativní, umělecké dílo).
- Pozor na použití barev a pozadí, každý prohlížeč zobrazí trochu jinak.

8.3 Adobe Acrobat

Adobe Acrobat umožňuje vytvářet a distribuovat elektronické publikace, které zachovávají vzhled originálního dokumentu. Verze 4.0 přidává množství rozšiřujících vlastností umožňujících pracovat v mnoha směrech s elektronickým dokumentem. Soubory vzniklé či konvertované do tohoto programu jsou ukládány ve formátu PDF, který dokáže zachovat všechna použitá písma, barvy a obsaženou grafiku, bez ohledu na to, v jaké aplikaci či platformě byl vytvořen. Dokumenty PDF lze výhodně použít při redakční práci – korektury, sdílení dokumentů ...

Dokument Adobe Acrobat je možno uložit ve třech variantách:

- optimalizace pro obrazovku. PDF soubory, které budou publikovány na CD-ROM, Internetu. Program Acrobat vygeneruje co nejmenší soubor pro efektivní přenos,
- optimalizace pro kancelářský tisk. Program zachovává původní barvu a rozlišení,
- optimalizace pro profesionální tisk. Dokument je možno použít pro osvitovou jednotku či špičkovou barevnou tiskárnu.

V programu Adobe Acrobat lze do formátu PDF konvertovat tyto typy souborů: Adobe FrameMaker, Ascii text, HTML, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, Microsoft Word, Word Perfect, soubory uložené v postscriptovém formátu.

Převést lze rovněž následující grafické soubory: gif, tif, png, jpg, jpe, bmp, pcx.

Celý balík Adobe Acrobat obsahuje čtyři programy:

- Adobe Acrobat – zpracování dokumentů,
- Acrobat Distiller – převod souborů do PDF formátu,
- Acrobat Catalog – vytváření indexů pro fulltextové vyhledávání,
- Acrobat Reader – freeware.

Možnosti Adobe Acrobat:

- vkládání grafiky a její editace,
- vkládání audio a video sekvencí,
- hypertextové odkazy do jiného dokumentu, na **www stránku**,
- fulltextové vyhledávání,
- snadná manipulace se stránkami pomocí miniatur – thumbnails,
- spojování nesouvislých částí textu,
- vytváření obsahu a záložek,
- vkládání anotací,
- připojení k **www stránkám**,
- stažení **www stránek** s celou strukturou,
- zabezpečení obsahu pomocí digitálního podpisu,
- vkládání a tvorba formulářů,

NAJDETE MĚ VŽDYKDY NA INTERNETU NA ADRESE WWW.PISKACEK.CZ
NEBO V HOSPODĚ NA RŮŽKU.

- nastavení možnosti tisknout a kopírovat pro čtenáře,
- vyjmutí tabulky a její opětovné využití např. v Excelu,
- snadné připojování PDF souborů k e-mailovým zprávám,
- omezené možnosti editování textu.

Možnosti Acrobat Reader:

- různé způsoby zobrazení dokumentu, zvětšování, zmenšování, zobrazení full screen pro prezentace,
- navigování – procházení odkazů,
- vyhledávání jednoduchých slov,
- fulltextové vyhledávání u dokumentů s vytvořeným indexem po instalaci zásuvného modulu pro vyhledávání – možnost stáhnout spolu s verzí Acrobat Reader 4.05 na adrese <http://www.adobe.com/support/downloads/acrwin.htm>,
- tisk, kopírování – je-li povoleno autorem,
- vyplňování formulářů,
- nákup elektronických knih pomocí funkce Web Buy,
- prohlížení textových poznámek,
- prohlížení video sekvencí,
- poslech audio sekvencí

Nevýhody:

- neexistuje zatím česká verze programu ani dokumentace (červen 2000),
- problémy s diakritikou při kopírování textu, při fulltextovém vyhledávání – možno vyřešit zakoupením zásuvného modulu pro středoevropské jazyky,
- omezená schopnost editace textu v Adobe Acrobat, editovat je možno pouze fonty, které jsou instalovány k programu.

8.4 Zoner Context 3.0

Absolventská práce, ze které vychází tento článek, byla zpracována pomocí hypertextového programu Zoner Context. Program je určen pro tvorbu hypertextových a multimediálních publikací na CD-ROM nebo disketách. Vytvořenou publikaci je možno rovněž převést do formátu HTML. Zoner Context je dodáván ve třech variantách: LITE - zjednodušená varianta elektronického publikování. Pouze jeden druh písma, vkládání jednoho grafického formátu (BMP), STANDARD a PROFI - varianta pro profesionálního vydavatele elektronických a multimediálních publikací.

Zoner Context je označení pro celý publikační systém, který obsahuje několik aplikací. Základními aplikacemi jsou hypertextový editor (Zoner Context Editor) a prohlížeč (Zoner Context). Pomocí editoru vytvoří autor hypertextové soubory .CTX, které pak lze s prohlížečem volně distribuovat. Prohlížeč může být dodáván jako freeware.

Další součástí systému je Zoner Context Compiler, který připraví dokument k distribuci na disketě nebo CD-ROM. Pro správu a konverzi obrázků určených do dokumentů slouží aplikace Zoner Archiv. K výhodám programu patří snadné ovládání jednotlivých aplikací, vysoká rychlost práce prohlížeče i editoru, nízké systémové nároky. Kratší hypertextové publikace lze umístit i na jedinou disketu.

Možnosti použití programu:

- firemní katalogy a ceníky,
- populární i odborné publikace,
- skripta, učebnice,
- vnitrofiremní směrnice a předpisy,
- publikace zákonů a vyhlášek,
- elektronický časopis...

8.4.1 Zoner Context STANDARD

8.4.1.1 Editor

- při zakládání nové publikace je možnost nejprve vytvořit strukturu publikace v okně pro obsah a postupně přidávat k položkám v obsahu jednotlivé uzly,
- rozsáhlá nabídka formátování textu,

- vkládání několika druhů grafických formátů, dále též animovaných GIF obrázků,
- spoje z textu i obrázků,
- již v editoru lze využívat spoje mezi uzly,
- autor může povolit nebo zakázat tisk a kopírování textu z jednotlivých stránek,
- tvorba rejstříku,
- vytváření šablon,
- bitmapové pozadí stránek,
- klikací mapy,
- kontrola odskoků v dokumentu.

8.4.1.2 Prohlížeč

V základní podobě se publikace v prohlížeči Zoner Context zobrazuje v okně, které je rozděleno do dvou částí: informační a obsahové. Obsahová část je rozdělena na další tři nebo čtyři.

- historie – prohlížeč si pamatuje postup, jakým uživatel listoval v publikaci,
- lišta s kapitolami – zobrazuje cestu k aktuální stránce,
- postupné vyhledávání – po zadání výrazu prochází program postupně všechny stránky, je možno použít operátory AND, OR, NOT, dále * a závorky,
- vytváření záložek – rychlé vyvolání zajímavých částí publikace,
- psaní poznámek – čtenář si může k přečtenému zapsat poznámky ve zvláštním dokumentu,
- okno „obsah stránky“ obsahuje odkazy na jednotlivé odstavce,
- okno „příbuzná témata“ obsahuje odkazy na příbuzné stránky,
- využití rejstříku,
- uživatelské nastavení prohlížeče.

8.4.2 Zoner Context PROFI

- fulltextové vyhledávání,
- jazyková analýza – vyhledání příbuzných slov (např. stůl, stoly),
- propojování více souborů CTX do jedné výsledné publikace,
- vkládání video sekvencí AVI a zvuků WAV a MID, zvuky mohou tvořit pozadí stránek,
- spouštění externích programů,
- Zoner Context PROFI obsahuje více jazykových mutací prohlížeče.

9. PROBLÉMY ELEKTRONICKÉHO PUBLIKOVÁNÍ

Elektronické publikování kromě mnoha výhod přináší i mnoho problémů, na které je třeba brát zřetel. Většinu těchto problémů s sebou přináší publikování na globální síti Internet [3].

Etika (netika)

Internet je novým médiem a rovněž novým komunikačním prostředím, vzniká zde jakýsi nový prostor (kyberprostor). Teprve postupně se uvnitř sítě buduje soustava pravidel, záruk a zákonů, kterými se činnost na tomto médiu řídí. V oblasti etiky existuje na Internetu mnoho problémů. My však zmíníme pouze ty, které se nějakým způsobem dotýkají publikování. Jako velmi závažnou se jeví otázka copyrightu – autorského práva. Jakým způsobem chránit autorská práva a s tím spojené garance autorům, kteří publikují. Problém spočívá v tom, že kopie elektronické publikace jsou naprosto identické s originálem, a proto lze jen těžko dokázat, který ze dvou obsahově stejných digitálních dokumentů vznikl dříve (tento problém pomáhá řešit např. Adobe Acrobat). Další otázníky visí nad zárukami, jaké může vydavatel poskytnout svým čtenářům. Jde o záruku věrohodnosti textu, dodržení periodicity u periodik, archivace dokumentů. Není samozřejmě jisté, že klasický

KLUK JE PŘÍMÝ POSEDLEJ INTERNETEM.
JINU, NEBYLI JSME V MUŽI JINÍ.

vydavatel je vždy solidní, ale poměrně vysoké investice do vydání již cosi značí. Elektronické publikace může produkovat téměř každý bez vysoké finanční zátěže. Klasický vydavatel archivuje dokumenty v tištěné formě a tak, aby mohly být použity i po zániku vydavatelství. Elektronické publikace jsou problematické tím, že je možné je přesouvat, měnit jejich URL adresu, může dojít ke ztrátě dat, ať už úmyslným nebo neúmyslným zásahem. Na tomto místě je třeba vyzdvihnout jednu výhodu tištěných publikací. Finanční náročnost a časové a prostorové omezení v oblasti klasických dokumentů snižuje produkci nadbytečných informací. Na Internetu se objevuje množství duplicitních a redundantních informací, jsou publikovány zbytečně paměťově náročné dokumenty (př. rozsáhlé animace), spousta autorů se snaží publikovat za každou cenu.

Omezená skupina uživatelů

Přístup k elektronickým publikacím, zvláště ke globální síti Internet, má stále pouze velmi malá část obyvatelstva planety Země. Hlavní příčiny jsou: ekonomické podmínky (státy Afriky, Asie, Jižní Ameriky, ale i ekonomicky slabší část obyvatelstva „vyspělých“ zemí), politická atmosféra (Čína), úroveň vzdělanosti, stav telekomunikací, jazykové bariéry (neznalost angličtiny). Podle průzkumu uživatelů Internetu [6] tvoří v České republice většinu uživatelů mladí lidé (v intervalu 15–33 let se pohybuje 78 % uživatelů Internetu), vzdělání (absolventi SŠ a VŠ 76 %), pravcoví (78 %), muži (91,5 %). Z výzkumu je zřejmé, že vysoké zastoupení mezi uživateli Internetu má akademická komunita.

Délka archivace

Kromě již zmiňovaných výhod má archivace i jisté nevýhody. Nikdo totiž neví, jak dlouho budou dokumenty na přířičném serveru přístupné a čitelné. S tím souvisí kvalita záznamového média a rovněž postupné stárnutí technických prostředků. Je otázkou času, kdy budou muset být data z CD-ROM a DVD-ROM převedena na jiné modernější médium. V souvislosti s archivací se vynořuje problém povinného výtisku, určení jednotlivých typů dokumentů a v neposlední řadě jednoznačná definice, co je to elektronický dokument.

Zpětné zásahy do textu

Velkým kladem pro autory elektronických publikací se může stát možnost zpětného zásahu do dokumentu – opravování chyb, které neobjevila korektura, možnost aktualizace textu podle nejnovějšího poznání. Zamyslíme-li se ale více nad domnělými výhodami, musí nás nutně napadnout různá nebezpečí, která se zde mohou skrývat. V elektronickém dokumentu není problém tvrdit jeden den určitou věc, přes noc upravit obsah a druhý den mít úplně jiný názor. Ve svém výtvoru může autor (a nejen autor) provádět zpětně jakoukoli úpravu

např. podle politické situace, okamžitého názoru, kritiky něko- ho jiného. V současnosti již existují metody a prostředky, jak jednoznačně určit datum a původce posledního zásahu do dokumentu, doposud však k nim většina uživatelů nemá přístup.

Knihovnické postupy

S rozvojem elektronického publikování je nutno změnit pohled na tradiční způsoby zpracování dokumentů. Není dosud uspokojivě vyřešeno třídění elektronických dokumentů, neexistuje jednotný způsob jejich popisu, není dořešena registrace knižních dokumentů (ISBN).

10. NORMA ČSN ISO 690-2

Stále narůstající množství publikací v elektronické formě přimělo mezinárodní organizaci pro normalizaci (ISO) zhodnotit možnost použití stávající normy ISO 690, která řeší bibliografické citace, pro citování elektronických publikací. Výsledkem byl vznik nové normy ISO 690-2 s názvem „Informace a dokumentace – Bibliografické citace – Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části“. Tato norma je součástí normy ISO 690.

Důležitou částí normy jsou definice pojmů z oblasti elektronického publikování. Norma řeší způsob zápisu bibliografických citací těchto elektronických dokumentů:

- elektronické monografie, databáze a počítačové programy,
- části elektronických monografií, databází a počítačových programů,
- příspěvky do elektronických monografií, databází a počítačových programů,
- elektronické seriálové publikace,
- články a jiné příspěvky do elektronických seriálových publikací,
- elektronické časopisy²⁾, diskusní fóra a elektronické zprávy.

Ke specifikům citování těchto dokumentů patří např. uvedení druhu nosiče, data citování, dostupnosti a přístupu (např. URL adresa), data aktualizace, do poznámek se často v některých případech píšou technické požadavky na systém, doprovodný materiál (např. uživatelská příručka).

Norma platí v České republice od května 1998. Je připravena reagovat na případné změny.

11. AUTORSKÉ PRÁVO V ELEKTRONICKÉM PUBLIKOVÁNÍ

K jednomu z nejčastěji diskutovaných témat v souvislosti s elektronickým publikováním patří ochrana autorských práv k dílu. Autorským právem se budeme zabývat právě v této kapitole. Na začátek je třeba říci, že autorské právo neřeší všechny legislativní problémy, které s elektronickým publikováním souvisejí, nicméně tvoří jeho významnou část a je uznáváno v celosvětovém měřítku.

Nejprve si stručně charakterizujeme situaci v oblasti autorského práva u elektronického publikování.

- Mezinárodnost této problematiky. Zvláště Internet nutí jednotlivé státy najít společný pohled na tuto problematiku.
- Existence dvojího pojetí autorského práva:
 - anglo-americké – více se soustředí na komerční stránku věci,
 - francouzské (Evropa, ČR) – důraz na autorovo ztvárnění myšlenky.

²⁾ Za elektronický časopis je podle této normy považován počítačový systém, v němž jsou informace a zprávy týkající se daného tématu nebo témat zpřístupňovány ke shlednutí vzdálenými uživateli.

- Právo zaostává celosvětově za technickým pokrokem, český Autorský zákon zaostává za vyspělými zeměmi.
- Štířet zájmů dvou stran – tvůrců a uživatelů.

11.1 Autorský zákon

V České republice platí v současné době zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, ve znění pozdějších novelizací (Autorský zákon). Ten je více než nevhovující.

V souvislosti s chystaným vstupem České republiky do Evropské unie vstoupila dne 1. února 1995 v platnost Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé. Tato dohoda nás zavazuje uvést v soulad českou legislativu s legislativou EU. Elektronického publikování se pak dotýkají dvě směrnice³⁾ Rady ES:

Směrnice o právní ochraně počítačových programů. K této směrnici bylo částečně přihlédnuto v novelizaci Autorského zákona v roce 1996.

Směrnice o právní ochraně databází. Zatím nebyla do Autorského zákona zařazena.

Druhá jmenovaná směrnice vysvětluje pojem databáze jako: „Literární, umělecké, hudební nebo jiné soubory děl anebo soubory jiných materiálů, jako jsou texty, zvuky, obrazy, čísla, fakta a údaje; měla by pokrývat soubory nezávislých děl, údajů nebo jiných materiálů, které jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a mohou být jednotlivě přístupné, to znamená, že záznam audiovizuálního, filmového, literárního nebo hudebního díla jako takového nespádá do obsahu této směrnice.“ Ochrana se vztahuje na databáze, v nichž byla díla, údaje nebo jiné materiály systematicky nebo metodicky uspořádány, přičemž není nezbytné, aby takové materiály byly organizovaně fyzicky uloženy. Elektronické databáze ve smyslu této směrnice zahrnují také zařízení jako např. CD-ROM.

Dne 18. listopadu 1999 byl Parlamentu předložen nový návrh Autorského zákona. Návrh používá termíny jako elektronické dílo, databáze, atd., které do této doby zmiňovány nebyly. Obě výše jmenované směrnice jsou součástí návrhu.

Dne 7. dubna 2000 se Parlament usnesl na vzniku nového Autorského zákona, který nabývá účinnosti dnem 1. prosince 2000. [9]

11.2 Mezinárodní organizace a projekty

Mezinárodní organizace mají velký vliv na utváření mezinárodního práva. Jmenujme si některé významné organizace, které se zabývají elektronickým publikováním a ochranou autorských práv:

EU

Patří k jednomu z nejčastějších iniciátorů různých projektů a jednání o elektronickém publikování. Významný je direktoriát Evropské rady DG XIII., který např. v roce 1994 uspořádal mezinárodní konferenci o problémech elektronického publikování.

EIIA (European Information Industry Association)

Působí v rámci EU. V roce 1995 založila edici „Právní průvodce provozovatelů a uživatelů informačních služeb“. V rámci této edice je pravidelně aktualizována dokumentace k elektronickému publikování.

FID (International Federation for Information and Documentation)

ITU (International Telecommunication Union)

Je autorem programu GII – Globální Informační Infrastruktura, který má zajistit dostupnost informací ze všech míst.

EUSIDIC

Organizace, která sdružuje evropské producenty databází.

WIPO (World Intellectual Property Organisation)

Vytváří mezinárodní úmluvy v oblasti autorských práv.

UNESCO

Podporuje vytvoření mezinárodního informačního řádu.

Pro zajištění ochrany autorských práv bylo vytvořeno mnoho různých projektů. K nim patří např.:

CPP (Corporation for Public Publishing)

Projekt pro podporu distribuce odborných periodik vydávaných americkými univerzitami v síti Internet.

CITED (Copyright In Transmitted Electronic Document)

Projekt v rámci výzkumného programu EU Esprit. Bylo vytvořeno mezinárodní konsorcium k řešení mechanismů, které by automaticky zabraňovaly nelegálnímu kopírování, šíření a používání autorsky chráněných dokumentů publikovaných v digitální formě, na počítačové síti nebo přenosných paměťových médiích.

Projekt a systém ADONIS

Systém ADONIS zpřístupňuje elektronické časopisy především z oblasti lékařství. V rámci projektu byla zkoumána možnost softwarové kontroly přístupu různých kategorií čtenářů podle kódů na přístupových kartách umožňujících připojení k databázi. Podobně jako u karet, používaných u kopírovacích automatů, zobrazí či tiskne kontrolované množství stránek z CD-ROM instalovaného v knihovně. Systém ADONIS slouží jako vzorový projekt ochrany autorských práv v elektronickém publikování.

IMPRIMATUR

Navazuje na projekt CITED. Řeší dva základní úkoly: podpora integrace aktivit v oblasti elektronického copyrightu, vytváření mezinárodní legislativy a tvorba technologických prostředků a nástrojů ochrany autorských práv v elektronickém publikování.

COPEARMS

Evropský program pro vytvoření řídicích a organizačních mechanismů pro dodržování elektronického copyrightu. Jedním z řešitelů projektu je IFLA, která zastupuje knihovny a snaží se zajistit svobodný přístup k informacím v elektronické formě.

11.3 Legislativa elektronického publikování

Autorské právo pro elektronickou formou vyjádřená díla platí asi od roku 1980, nejprve v USA, postupně v dalších vyspělých zemích.

Během procesu elektronického publikování stojí proti sobě většinou dvě strany: tvůrci a distributoři elektronických publikací na jedné straně a uživatelé informací a knihovny na straně druhé. Strana první chápe elektronické publikování především jako obchod, strana druhá argumentuje právem na informace, právem na vzdělání.

Nepopiratelný je fakt, že vytváření a prosazování autorského díla je často finančně náročný proces. Autor proto očekává návratnost vynaložených prostředků. Možnost zisku je jedním z významných faktorů, které ovlivňují rozvoj duševního vlastnictví.

Stalo se zvykem považovat dokumenty zveřejněné např. na Internetu za zcela volné. Tím, že je autor vystavil na síť, vzdal se automaticky všech práv. Takto smýšlí velké množství uživatelů Internetu. Z tohoto důvodu nechce mnoho autorů na síti svá díla publikovat.

Internet byl a stále je masově využíván akademickou obcí. Je problémem postihovat profesory za to, že kopírují z těchto médií potřebné studijní materiály, jednak pro přípravu výuky a své vědecké práce, jednak pro studenty. Obdobně tomu je i se samotnými studenty.

³⁾ Směrnice není norma s přímou právní působností, zavazuje členské státy EU uvést své zákonodárství do souladu s touto normou, většinou do určitého termínu.

Tradiční autorské právo se těžce vyrovnává s CD-ROM a Internetem, mnoho činností jejich uživatelů je problematických.

11.4 Ochrana elektronických dokumentů

Autoři a producenti elektronických dokumentů se snaží zajistit autorství a autorská práva nejen pomocí legislativy, ale rovněž technickými prostředky.

11.4.1 Internet

Francouzská národní knihovna uzavřela s vydavateli, na jejímž základě je uživateli evidována přístupová doba k dokumentu. Každý vydavatel na konci roku dostane výpis využívaných děl s celkovým časem přístupu.

Za pozornost stojí systém, který je dosud ve vývoji, nazvaný RightPages. Ze systému bude možnost vstoupit do různých serverů na Internetu a vyhledávat ve stovkách časopisů a jiných on-line dokumentů, kopírovat a tisknout. Všechny úkony bude možno evidovat a účtovat. Součástí systému budou i tzv. digitální, pružná kladívka, která sledují díla a údajně zachytí pirátství.

Pro jednoznačné určení autorství je možno použít elektronický podpis, který může změnit pouze autor, který zná heslo pro přístup.

Firma Digimarc (www.digimarc.com) vytvořila technologii, která je schopna projít všechny www stránky a zjistit, zda se u některých dokumentů nenalézá naše grafika (obrázek, logo). Tato technologie dokáže prý rozpoznat i grafiku, která byla naskenována z tištěného dokumentu.

Společnost Adobe, která je v elektronickém publikování známá svým systémem Acrobat, uvedla na trh produkt nazvaný PDF Merchant – program běžící na serveru, který umožňuje zašifrování PDF dokumentu a kontrolu jeho distribuce k zákazníkovi přes Internet. Zákazník svěří distributorovi číslo své kreditní karty, tím pádem za dokument zaplatí. Distributor mu pošle softwarový klíč umožňující rozšifrovat dokument. Zákazník použije volně šiřitelný program Acrobat Reader (od verze 4.05) a pomocí zadaného klíče dokument otevře.

V současné době se jako nevhodnější jeví dva způsoby zpřístupňování elektronických dokumentů na Internetu se zachováním autorských práv [7]:

Ochranné systémy

Na serveru je spolu s databází umístěn systém, který eviduje pohyb uživatele v databázi a všechny úkony. Uživatel pak za vše zaplatí.

Licence

Uživatel zaplatí poskytovateli určitý poplatek, na jehož základě obdrží např. heslo pro vstup do databáze. V ní se může pohybovat nebo kopírovat data bez dalších poplatků.

11.4.2 CD-ROM

Zajištění ochrany u CD-ROM a jiných podobných médií je vzhledem k uložení publikace na pevném nosiči jednodušší. Mnohé firmy se snaží pomocí různých technologií zabránit nelegálnímu kopírování, často však není problémem pro profesionální piráty tuto ochranu obejít.

V oblasti vydávání a ochrany elektronických publikací umístěných na CD-ROM působí již delší dobu mezinárodní sdružení EPA (Electronic Publishing Association). Mezi jeho produkty patří mimo jiné ediční řada titulů pro výuku angličtiny na CD-ROM nebo DVD-ROM – LangMaster. Asociace se snaží zajistit ochranu vlastních produktů a rovněž nabízí uplatnění ochranných technologií u zájemců z řad dalších producentů elektronických publikací. V současnosti EPA vyvinula novou technologii na ochranu dokumentů na CD-ROM nazvanou Roxxe. Roxxe je kombinací hardwarové a softwarové ochrany znemožňující bezchybné fungování software z pirátsky zkopírovaného CD-ROM. Splňuje tyto základní požadavky:

- Původní software je modifikován tak, aby nedošlo k jeho spuštění, pokud není přítomen ochranný modul.
- Softwarový ochranný modul zjišťuje originalitu CD-ROM a bez této detekce nedojde ke spuštění aplikace nebo její funkčnost je výrazně omezena.
- Na CD-ROM se nalézá fyzický klíč, který je nereprodukovatelný jak pořízením pirátské kopie, tak při výrobě profesionální kopie pomocí glass masteringu.

V současné době je již možno poměrně uspokojivě zabezpečit obsah elektronických dokumentů vystavených na síti či publikovaných na elektronických nosičích před jejich neoprávněným používáním.

Použitá literatura:

1. JEDLIČKOVÁ, Petra. Elektronické publikování: periodika na Internetu. Ikaros [online]. 1999, č. 3 [cit. 1999-06-05]. Dostupný z: <URL: http://ikaros.ff.cuni.cz/ikaros/1999/c03/cis_pj.htm>. ISSN 1212-5075
2. KRIŠTOFIČOVÁ, Eva. Praktické zkušenosti s využíváním hypertextu vo vyučbovom procese. Infocus, 1995, roč. 1, č. 1, s. 25-27. ISSN 1211-0892
3. JEDLIČKOVÁ, Petra. Problematika elektronického publikování na Internetu. Národní knihovna, 1998, roč. 9, č. 6, s. 333-337. ISSN 0862-7487
4. TKAČÍKOVÁ, Daniela. Nahradí jediná „poslední kniha“ všechny ostatní? Ikaros [online]. 1998, č. 9 [cit. 1999-05-06]. Dostupný z: <URL: <http://ikaros.ff.cuni.cz/ikaros/1998/c09/ebook.htm>>. ISSN 1212-5075
5. HENDL, Jan, SKLENÁK, Vilém. Metody zpracování informací III. Hypertextové systémy (včetně úvodu do jazyka HTML). Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997.
6. Průzkum uživatelů Internetu. Výsledky druhého kola (únor 97-září 97). Ikaros [online]. 1998, č. 1 [cit. 1999-09-09]. Dostupný z: <URL: <http://ikaros.ff.cuni.cz/ikaros/1998/c01/vyzkum.htm>>. ISSN 1212-5075
7. CELBOVÁ, Iva. Problémy spojené s fenoménem elektronického publikování: autorské a počítačové právo. Ikaros [online]. 1998, č. 3 [cit. 1999-06-05]. Dostupný z: <URL: <http://ikaros.ff.cuni.cz/ikaros/1998/c03/elpubl2.htm>>. ISSN 1212-5075
8. ČSN ISO 690-2. Informace a dokumentace – bibliografické citace – část 2: elektronické dokumenty nebo jejich části, květen 1998.
9. Zákon č. 121/2000 Sb. ze dne 7. dubna 2000, o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

World-wide Workshop of DISTRICT HEATING CONTROL '99 NOVÉ SMĚRY AUTOMATIZACE ENERGETICKÝCH PROCESŮ

Myšlenka organizovat konference na téma nových směrů automatizace energetických procesů vznikla v roce 1995. V minulosti se uskutečňovaly pravidelné konference se zaměřením na regulaci a automatizaci v energetice. Energetika v té době byla plně v rozvoji a tudíž i soustřeďovala zájem odborníků a technické veřejnosti. V průběhu dalšího vývoje, kdy byla ukončena výstavba elektráren na pevné palivo a byly projektovány jaderné elektrárny, došlo k přerušení pravidelného styku technické veřejnosti s výše uvedeným odborným zaměřením.

Poskytnutí příležitosti výměny informací a zkušeností o současném stavu a dalším vývoji úrovně projektování a realizace řídicích systémů energetických procesů a navázání odborných partnerských styků mezi inženýry, pracovníky zabývajícími se výzkumem, výrobou, dodávkami i provozem automatizačních zařízení energetických procesů bylo hlavním cílem těchto našich setkání.

Tradice pořádání byla obnovena organizací konferencemi ve Zlíně v roce 1995, v Bratislavě v roce 1996 a opět ve Zlíně v roce 1998.

Cílem mezinárodního workshopu DISTRICT HEATING CONTROL '99 bylo soustředění odborníků pracujících v oblasti řízení technologických procesů ve výrobě, rozvodu a spotřebě tepla. Tito odborníci existují, jsou rozptýleni a pracují izolovaně. Mezinárodní workshop měl umožnit výměnu zkušeností v mezinárodním měřítku – mezi jednotlivými státy i mezi jednotlivými lokalitami v ČR a umožnit získání nových inspirací pro zúčastněné.

V České republice se v této oblasti již intenzivně pracuje v oblasti evidence a řízení spotřeby tepla, méně v oblasti řízení výroby a rozvodu tepla včetně optimalizace těchto procesů, dále v oblasti spolupráce vzdálených tepelných zdrojů od soustav centralizovaného zásobování teplem s těmito soustavami, využití paroplynových bloků pro SCZT, ekonomické aspekty a vliv SCZT na prostředí – ekologii. Lze konstatovat, že již jsou k dispozici určité zkušenosti jak z hlediska přípravy tak i z nasazování a provozu řídicích systémů v oblasti výroby, rozvodu a spotřeby tepla. Uskutečněný workshop byl prvním krokem snahy shromáždit odborníky v oblasti řízení výroby, rozvodu a spotřeby tepla v širším mezinárodním měřítku. Konference měly sekce, jež se touto tematikou zabývaly, byly prvními pokusy o soustředění odborníků v této oblasti. V těchto teplárensky zaměřených sekcích nebylo mnoho příspěvků. Zahraniční účast prakticky v této oblasti nebyla, lidé, kteří v této oblasti pracují, informaci o výše citovaných konferencích nezískali a neúčastnili se, což jsme považovali za chybu nevhodně sestaveného adresáře. Tato skutečnost byla důvo-

dem zorganizovat náš workshop výše popsaným způsobem odborně zaměřený.

Konference proběhla pod záštitou Ministerstva průmyslu a obchodu vlády České republiky, Euroheat & Power, unichal, Brussels, Úřadu města Zlína a Vysokého učení technického v Brně.

Organizátory workshopu DHC '99 byly: Fakulta technologická ve Zlíně VUT v Brně, Teplárenské sdružení, ČR, České energetické závody – ČEZ a. s.

Podporující organizace: National Associations of District Heating (18), Český svaz zaměstnavatelů v energetice, DAAAM International – Danube Adria Association for Automation & Manufacturing – Vienna, Austria, DAAAM – ČR.

Tematické okruhy přednášek: moderní metody automatického a automatizovaného řízení v centralizovaném zásobování teplem (CZT); filosofie řízení a řídicí algoritmy v centralizovaném zásobování teplem; význam kombinované výroby tepla a elektřiny a zkušenosti z provozu; optimální řízení provozu zdrojů tepla a elektřiny; využití paroplynových bloků v CZT a jejich řízení spolupráce s dalšími zdroji tepla; provoz rozvodu a spotřeby tepla a metody řízení; přenos a zpracování informací v CZT; dispečerské systémy pro řízení a monitorování v CZT; diagnostika technologických zařízení CZT; provozní zkušenosti z automatizace výroby, přenosu a spotřeby energií v CZT; zvyšování bezpečnosti a spolehlivosti technologických zařízení v CZT.

Bylo přihlášeno celkem 42 přednášek. Zúčastnilo se 115 odborníků jak z řad vědeckých pracovníků z vysokých škol, projektantů řídicích systémů, jejich dodavatelů, tak i uživatelů z teplárenských provozů. Účastníci zastupovali země: Dánsko, Estonsko, Německo, Polsko, Slovensko, Českou republiku. V průběhu pracovního setkání byla zorganizována **výstavka automatizační techniky**, která se těšila zájmu účastníků. Generální sekretariát Euroheat & Power, unichal zařadil náš workshop do kalendáře **Týdne pro kombinovanou výrobu elektřiny a tepla, dálkové vytápění a chlazení v Evropě**. Účastníci ze zahraničí byli zvaní zprostředkovaně osmnácti národními asociacemi a činovníky v odborných sekcích a předsedy těchto sekcí, zejména

prezidenty sekcí pro výrobu, pro dopravu a distribuci a pro předávací stanice a spotřebiče tepla.

Na konci prvního dne jednání bylo zorganizováno **pracovní setkání účastníků** s cílem zhodnotit stav a projednat další vývoj předmětného zaměření workshopu. Na tomto jednání vyloučily doporučující připomínky:

1. Téma: *Řízení soustav centralizovaného zásobování teplem* se jeví jako příliš úzké. Vzniká rovněž otázka, co je míněno termínem *District Heating System*. Při propagaci workshopu a vyjasňování jeho zaměření se mnohdy vyskytl názor, že se jedná pouze o spotřebitelskou oblast a tudíž že oslovení se obávají, že nemají k danému téma co říci, neboť jsou angažováni v oblasti výroby a rozvodu tepla. Současně bylo připomenuto, že pro budoucnost se jeví trend širších témat jako např. *Energetické systémy budoucnosti* (z našeho pohledu jejich řízení).
 2. V dalších diskusních vystoupeních se projevoval názor, že není vhodné oddělovat řízení technologie výroby, rozvodu a spotřeby tepla od technologie výroby, rozvodu a spotřeby elektrické energie.
 3. Bylo navrženo navázat užší spojení s národními asociacemi District Heating (v současnosti 18 v rámci Euroheat & Power, unichal in Brussels) včetně generálního sekretariátu. Bylo doporučeno je informovat o průběhu včetně poskytnutí sborníku.
 4. Bylo doporučeno oslovit adresně vybrané autory s vyžádáním názvů (témat) přednášek.
 5. Dalším doporučením bylo dát prostor článkům ekonomického hodnocení a vyhodnocení zavádění řídicích systémů technologického řetězce výroba, rozvod a spotřeba energie, možné důsledky na ceny energií a vyhodnocování efektivnosti projektů řídicích systémů.
 6. Bylo velmi pozitivně hodnoceno, že se uskutečňuje první setkání odborníků pracujících v oblasti řízení výroby, rozvodu a spotřeby tepla v širším mezinárodním měřítku, a že ČR byla iniciativní, což bylo generálním sekretariátem Euroheat & Power, unichal vysoce oceněno. Tento sekretariát velmi kladně hodnotil spolupráci Teplárenského sdružení ČR s Vysokým učení technickým v Brně.
- Prof. Ing. Jaroslav Balátě, DrSc., garant Workshopu, Fakulta technologická ve Zlíně VUT v Brně.
Ing. Jiří Vachek, ředitel výkonného pracoviště Teplárenského sdružení ČR.

KLÍČOVÉ A STRATEGICKÉ TÉMA: ELEKTRONICKÉ OBCHODOVÁNÍ

Odborný doprovodný program MSV v Brně

Do zahájení Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně sice zbývá ještě dost času, již dnes je však jasné zaměření odborného doprovodného programu. Fakulta strojírenského inženýrství VUT v Brně je pořadatelem konference s názvem Průmyslové e-FÓRUM.

Reaguje tak na celosvětové, aktuální, pro podniky klíčové a strategické téma: elektronické obchodování. Tento termín však v českém jazyce zcela přesně nevystihuje, co vše se za touto oblastí skrývá. Uživatelé Internetu si umí objednat zboží prostřednictvím poskytovaných služeb. Zkuste se však zeptat manažerů průmyslových podniků, zda a jak jsou připraveni na tento fenomén. Naštěstí již existuje mnoho WEB serverů a společností, bohužel převážně zahraničních, které poskytují nejen všeobecné informace o oblasti e-commerce, ale také výukové moduly k získání znalostí v patřičné úrovni a oboru. Přesto je málo příležitostí, jak získat zkušenosti a znalosti, jak správně implementovat e-technologie. Články jsou většinou čistě IT orientovány a pak jsou zajímavé pouze pro specialisty. Proto jsme připravili odborný program tak, aby byl zdrojem základních informací a především také inspirací k využívání IT technologií. Těžištěm je samozřejmě klíčové propojení výrobních procesů s obchodem a marketingem.

Dělejte byznys na Internetu

Začneme krátkým pohledem na elektronické obchodování a terminologii. Představíme Vám klíčové světové i evropské lídry a možné způsoby rozvoje e-technologií. Přednáška je současně výzvou a varováním – konkurence nespí a může být pouze o jedno kliknutí před či za námi. Přednáší Pavel Pospíšil, šéfredaktor časopisu e-biz ze společnosti Computer Press a.s. – jedné z nejrychleji reagujících firem na e-technologie na českém trhu.

B2B, CRM a e-CRM SW řešení pro průmysl

Výkonný management potřebuje lépe poznat a porozumět významu a dopadu e-technologií na strukturu firmy, na vztahy se zákazníky, velikost atp. Významným signálem je přibližující se revoluce ve struktuře organizací. V nastávajícím čtvrtstoletí se očekává, že více než 78 % společností přestane pravděpodobně existovat v současné podobě. Druhotným signálem je rychlost, s jakou se nové

pojmy např. B2B, B2C, E-business, hodnotový řetězec, CRM atd. objevují v technických i obchodních časopisech a slovnících.

Přednáška mimo uvedené pojmy seznamuje s důvody a důsledky strategické realizace filosofie CRM a také se SW nástroji pro e-CRM. Přednáší Jiří Jelínek z firmy Update.com CZ a Petr Červinka z firmy CS-Compex a.s.

Hewlett Packard pro e-commerce

Výroba a její organizace v následujícím čtvrtstoletí bude vypadat zcela jinak než dosud. Ostrým kontrastem bude zejména změna tradiční struktury do zákaznický orientovaných procesů. Rozhodující bude rozeznat, zachytit a realizovat příležitosti ve svém odvětví a nespolehat se pouze na kapacity při neflexibilní organizaci. Přednáška poskytuje jedno z možných HW a SW řešení pro e-commerce. Přednášejí specialisté ze společnosti Hewlett Packard, která nabízí široké portfolio nejen hardware a služeb, ale především komplexních řešení pro e-commerce.

mySAP.com – Software pro e-commerce

Svět se mění on-line a společnosti musí zajistit, že se zákazník setká s komplexní nabídkou, která uspokojí jeho potřeby, na správném místě, ve správný čas. Na jednom místě potřebuje zákazník provést celou transakci. V přednášce se dozvíte o technologiích, službách a řešeních společnosti SAP pro e-business. Přednášejí specialisté ze společnosti SAP ČR. Společnost SAP je významným poskytovatelem informačního systému SAP R/3 a rovněž se stává průkopníkem CRM a e-řešení.

Spolupráce průmyslových firem na INTERNETU

Změny také nastanou ve způsobu komunikace. Sofistikované informační technologie budou spojovat obchodní jednotky do vysoce konkurenčních hodnotových sítí. Každé pole této sítě bude přinášet nejvyšší možnou hodnotu, sdílet a přinášet tak synergický efekt. Takové sdílení výrobních a náhradních dílů, výsledků vývoje a výzkumu, logistiky, marketin-

gu bude přinášet vyšší přidanou hodnotu sítě než v podnicích s tradiční vertikální organizací. V této přednášce se seznámíte, jak a čím realizovat firemní procesy, tok firemních dokumentů, rozhodovací procesy a změnová řízení prostřednictvím Internetu. Přednáší Čeněk Černý, CAD manager ze společnosti Expert & Partner. Společnost je významným poskytovatelem a distributorem komplexních průmyslových řešení.

Autodesk a Internetová strategie v průmyslu

CA technologie prodělávají dramatické změny – spojení s Internetem. Dynamika vývoje a integrace roste takovým způsobem, že pomnutí tohoto směru bude zcela jistě brzy znamenat ztrátu konkurenční výhody či zánik společnosti. Přednáška se věnuje integraci CAD produktů s webovými technologiemi, nástrojům pro komunikaci a portálovým službám. Přednáší Josef Švenda, ředitel společnosti Autodesk ČR. Společnost Autodesk je největším poskytovatelem CA technologií na světovém trhu.

V závěru programu budou vyhlášeny výsledky IV. ročníku soutěže Strojírenský CAD projekt 2000. Vítězné projekty budou prezentovány svými řešiteli. Prostor bude věnován i panelové diskusi, která je místem nejen otázek a odpovědí, ale i místem konfrontace, porovnání řešení, platformou pro výměnu specifických a originálních řešení.

Spolupořadatelé odborného doprovodného programu jsou Brněnské veletrhy a výstavy, pod jejichž záštitou se konají všechny programy MSV 2000. Dalšími spolupořadatelé jsou společnosti Expert & Partner a Computer Press, které se podílí na organizaci IV. ročníku soutěže Strojírenský CAD projekt.

Odborným garantem je společnost Computer Agency o. p. s.

Podrobné informace sledujte na <http://www.c-agency.cz/msv>

Kontaktní údaje:

Computer Agency o. p. s.

Technická 2, 616 69 Brno

tel.: (05) 4114 3262,

mobil: 0603 426627

fax: (05) 4114 3320

e-mail: bejcek@c-agency.cz

<http://www.c-agency.cz>

OHLÉDNUTÍ PO DESETI LETECH, ANEB ZAJÍMAVÉ BRNĚNSKÉ INTERIÉRY

Architektura je uměním, které velmi citlivě odráží stav společnosti. Zcela samozřejmě tedy reaguje i na hluboké společenské a ekonomické změny, ke kterým u nás došlo. Jejich vliv se však momentálně projevuje velmi diferencovaně. Zatímco objem investiční výstavby od loňska jako celek stagnuje a v některých oblastech výstavba vykazuje dokonce značné snížení, jsou

jiné oblasti, kde se stále projevuje boom. Je to například interiérová tvorba, která v současné době nabízí možnosti téměř neomezené. Mnohé interiéry, které nás po desetiletí ukolébávaly svým neměnným výrazem a zaprášeným klidem se mění tak rychle, že si na jejich úpravu a nový výraz nestačíme ani zvykat.

V jistém smyslu už bylo načase. Mnohé vnitřní prostory ukazovaly, jaký byl módní výtvarný styl ve tvorbě interiéru v době prosperity před druhou světovou válkou. Potom už často nebyly peníze ani čas cokoliv měnit. Těžkopádný plánovací a realizační systém socialismu sebral architektům širokou paletu výtvarných prostředků a často za ně nabídl pouze různé zbarvený umakart či hliníkový profil, v lepším případě dřevěné či dřevotřískové obložení. Sebral také motivaci. Vždyť také nebylo proč. Všem bylo odměňováno stejně. Obchody, banky, kavárny a restaurace si nechtěly konkurovat a přetahovat zákazníky, spíše naopak. V rovnostářské a nemobilní společnosti vznikaly rovnostářské a ospalé interiéry. Tvořilo se z toho, co bylo a prováděcí podniky si samy určovaly kvalitu a rychlost postupu prací. Vždyť všichni si vzpomínáme poptávka překračovala nabídku. Architekti a designéři, zvláště ti šťastnější ze Svazu architektů, sice občas překročili hranice země a listovali v barevných zahraničních časopisech, přesto chyběl motor, který by zaručil diverzitu a hnal k vyšším výkonům a rozmanitosti.

Tímto motorem se stal trh, konkurence a převaha nabídky nad poptávkou. Ještě ne všude, ale změna se již projevila. Začalo být zase důležité, v jakém prostředí jednáme, bavíme se či nakupujeme. Celá řada nově vzniklých bank, kaváren, restaurací a diskoték loví zákazníka. Jedním, a to velice důležitým prostředkem, je atraktivita prostředí. Je prostředkem reprezentace, exkluzivity, ukazatelem úspěchu a movitosti firmy. Tato orientace na úspěch a profit ale s sebou přináší nebezpečí jiného druhu. V honbě za zákazníkem a komerčním úspěchem se někdy snižuje laťka kvality prostředí z podbízivosti masovému

vkusu či ze snahy o atraktivitu a novost za každou cenu.

Tomu přispívá pro nás dosud nezvykle široká nabídka materiálů, konstrukcí, postupů a úprav. Umožňují a usnadňují tak příchod či návrat všech možných -ismů dle libosti, uměleckého přístupu a filozofie autorů a požadavků solventních investorů. Velice často i těch, které dříve oficiálně nebyly přijímány. S notnou dávkou zpoždění se u nás objevuje interiérový postmodernismus, dekonstruktivismus, fragmenty a zlomy a jiné umělecké přístupy, kterým jinde už dlouho zvonil umíráček. Také se objevují pokusy o hledání vlastní cesty či minimálně tvůrčí přetavení lákavých západních vzorů. Všechny tyto interiéry mají jedno společné. Je to snaha po distancování se od toho, co tu bylo předtím, snaha maximálně využít svobody uměleckého projevu.

Jedním z interiéru, který přitahuje pozornost, je interiér oční optiky Apia na náměstí Svobody v Brně. Přes zjevnou inspiraci klenotnictvím Schullin na Graben ve Vídni od Hanse Holleina, zejména jeho vstupní částí a použitím některých efektů, vykazuje vlastní tvůrčí přístup a celou řadu zajímavých detailů. Oběma interiérum je společné zvládnutí dlouhé, nepříznivé prostory. Situace v Brně je o to komplikovanější, že je nutno překonávat výšku dvou pater. Interiér navržený architektem Novákem a Studiem 90 je dokladem, že z nedostatku je možné udělat přednost. Schodiště do druhého patra a prostor kolem něj je nejzajímavější a vtipnou částí řešení. Je však sporné, zda překonávání dvou pater nebude činit zejména starším nositelům brýlí potíže. Aby jejich cesta vzhůru do prodejny byla příjemnější, je zde využito kvalitních materiálů, snížení podhledu, obložení a keramiky, v prostoru jsou

busty známých a populárních nositelů brýlí, nástěnné malby. Expresivně vytvořené schodiště zdobí mosazné zábradlí. Toto pojetí v barvě, materiálech a kompozici je protaženo až do samotné prodejny, která je zařízena stejně náročně. Zda toto pojetí koresponduje se zachovalými částmi interiéru předchozího řešení, je otázkou.

Nedaleko odtud, také na náměstí Svobody v Brně, je dvojice kaváren, které vznikly přibližně ve stejné době. Nabízí se možnost srovnání jejich pojetí. Jejich zrodu předcházelo nostalgické volání po obnovení funkcionalistických kaváren v Brně architektů Arnošta Wiesnera, Jindřicha Kumpošta, Bohuslava Fuchse, Josefa Kranze a dalších, které byly umístěny nedaleko, v centru moderního Brna dvacátých a třicátých let. U kavárny Wien s rychlým občerstvením a směrnou v přízemí je využito v druhém patře atraktivního pohledového propojení na hlavní brněnské náměstí. Proto je kovové schodiště v centru celého prostoru, spojuje pizzerii v přízemí a kavárnu. Není pro společenské příležitosti zrovna nepohodlnější, mladé klientele to však zřejmě příliš nevádí. Sezení při stěnách prostoru zaručuje dostatek intimity a přitom dovoluje udržet si přehled o dění v kavárně. Výtvarně je zpracován i detail až po jídelní lístek. Kombinace starorůžové a fialové, hojnost skla a keramického obkladu dává prostoru atraktivní, ale přesto útulný výraz.

Kavárna Admirál odkazuje spíše na secesní a postmoderní vídeňské kavárny. Brňany a návštěvníky veletržního města se snaží upoutat plastickou výzdobou, maximálním propojením vnitřku a vnějšku a funkčním, organickým půdorysem určeným dominantním postavením barového pultu. Zajímavá je sochařská práce se dřevem a sochařský detail v interiéru a exteriéru u nás po

dlouhá léta víceméně neobvyklý. Pro kavárenský provoz je rušivý průchod do herny skryté uvnitř dispozice.

Při procházce zajímavými interiéry poslední doby není možné se vyhnout interiéřům hotelu Austerlitz, který navrhoval architekt Jan Konečný. I když hotel sám je předmětem diskusí zastánců i protivníků především pro urbanistické začlenění, svou objemnost a hmotnou skladbu na nábřeží, kde konkuruje věži kostela u Milosrdných bratří, je příkladem promyšlené loosiánské architektury. Hotel Austerlitz, snadno dostupný z dálkových komunikací od Vídně, Olomouce a dálničního přivaděče z Prahy a Bratislavy, je ve výhodné poloze nedaleko brněnského výstaviště. Snad také proto je spíše určen pro zahraniční klientelu. Těži z image slavkovské bitvy tří císařů, kterému je podřízeno utváření interiéru. Ten je záměrně vojensky strohý a jednoduchý, objevuje se umělecký přepis dobových symbolů – např. stylizovaná císařská orlice v restaurantu Kavalerie, nýtování spojů či mosazné detaily na dveřích.

Poměrně malá parcela, vztaženo k objemu hotelu této kapacity, určila i utváření interiéru. Prostor protéká od vstupní haly po vnitřním schodišti do restaurace Kavalerie a odtud do vinárny. Restaurace Kavalerie, vyzdobená dobovými obrázky s napoleonskými motivy jako ostatně celý hotel, působí vojensky stroze, ale kultivovaně. Je tu opravdu využito každého místečka. Vnitřní schodiště v restauraci je zajímavé, otázkou je, jak budou číšníci zvládat obsluhování stolů přístupných z tohoto schodiště. V prostoru pod schodištěm je ukryt taneční parket, je snad až příliš blízko barového pultu. Požární schodiště hotel pro nedostatek prostoru nemá, k úniku je možné použít cesty přes půdu sousedního obytného domu.

Kavárna rozšířená o galerii je v nejvyšším podlaží. Je z ní výhled na nábřeží a brněnské dominanty, zřejmě to byla jedna z hlavních myšlenek prostorové koncepce. Hned při vstupu nepatrná závada, dveře do kavárny jsou stejné jako do pokojů, což ztěžuje orientaci přicházejících. Prostor kavárny s prolomenou podélnou stěnou a barovým pultem v centru dispozice působí kultivovaně, napadne Vás však, zda bylo opravdu nutné používat tak objemných

pravoúhle tvarovaných křesel záhadně zelenožlutošedé barvy.

Chodby v lůžkové části jsou zalomené a oddělené dveřmi. Ztěžuje to orientaci, ale umožňuje to využití daného prostoru různými velikostmi pokojů a apartmánů. Ty jsou zařízeny podle leitmotivu stroze, ale kultivovaně. Dýchá z nich jednoduchost a přehlednost, sporný je pouze výběr osvětlovacích těles.

Neotřele a zvláště působí interiéry obchodního domu Hippo na Kotlářské ulici v Brně. Je to proto, že se ocitáme v prostředí historické průmyslové architektury, která není u nás často užívána pro stavby pro distribuci. Zde jde o rekonverzi sladovny pivovaru Slavie. Ne že by se u nás v poslední době neužívalo historizujících motivů v obchodech a restauracích. Zde jsou však prostory a zařízení autentické, což zvyšuje efekt jejich působení! Podle záměrů autora architekta Dalibora Boráka budou upraveny i další zanedbané průmyslové budovy komplexu o vstupní halu, otevřenou a přes několik pater, restauraci, rozšířeny budou obchodní plochy a v podzemí je umístěna elektronická a ostrá střelnice.

I když se na návrzích již zprovozněné části podílelo několik architektů, celek působí jednotlým dojmem. Podařilo se uchovat zajímavou památku průmyslové architektury přes potíže s úzkým schodištěm, nízkými stropy a hustou sítí sloupů. Autoři úprav jsou architekt Tomáš Telecký – luxusní Press club v suterénu, snack bar v přízemí vytvořili Ladislav Čuhel a Michal Řičný. Na prodejních plochách se podílela Iva Křemitovská.

Zajímavý, ale málo známý je interiér obchodních a provozních prostor švýcarské firmy Amberg engineering, což je firma specializovaná na hloubení a stavbu tunelů. Je řešen tak, aby zapadl do výtvarného a barevného image firmy. Jejich podniková barva je modrá a ta tu hraje dominantní roli, opakuje se v celé řadě prvků. Je například na roletkách, ke kterým se hodí šedé skříně a šedé pracovní plochy. Investor požadoval chrom, který se objevuje na nosných prvcích, u šuplíků, kontejnerů a dalších detailů. Modrá se objevuje znovu na kobercích, potahu nábytku a byla předepsána i pro dveře a zárubně. Interiér působí dojmem barevné vyváženosti.

Architektka Adriana Horká ve spolupráci s firmou Suma zvolila finský kancelářský nábytek Martella. Tento flexibilní nábytek má značné možnosti ve skladebnosti, takže bylo možné vyjít vstříc náročnému zadání. Bylo nutno vytvořit pracovní a přitom společenský prostor pro určitý počet osob pracujících s určitým vybavením. Firma Amberg používá ve své činnosti – projektování v AUTOCADu – počítače s velkými monitory a plotry, proto měla specifické požadavky na řešení a organizaci prostoru pracoviště, uložení přístrojů. I když je interiér seskládán ze standardních prvků a standardních barev, vyniká jako atypický. Prostor je členěn představitelnými příčkami a skříněmi, které oddělují jednotlivé funkce. Jsou naznačeny společenské prostory pro jednání, průchod k vedoucímu i pro místa sloužící jako čekárny. Zohledňuje se činnost v prostoru a sociální status zaměstnance v podniku, jiný je standard v židlích, područkách, barevném řešení atd. Pracoviště ředitele má komfort vyjádřen jinou kvalitou koberce co do barevnosti (tlumená béžová) a struktury. Jeho příjemná tlumená barva má navodit příjemnou náladu při jednání. Totéž platí i pro barvu potahových látek. Šedivá barva stolu a skříní navazuje na ostatní nábytek firmy, navíc je užito černé na roletkách, výsečích jednacího stolu a na poličkách. Korpusy židlí jsou také černé a jsou zdobeny chromem. Svátečnost a odlišnost pracoviště má být evidentní na první pohled.

V zasedací místnosti dominuje stůl z finské břízy. Doplnující prvky jsou modré, vše obohaceno chromem. Ve všech místnostech jsou užity speciální vertikální žaluzie pro počítačová pracoviště, které neodrážejí sluneční záření. Podobně neodráživá stropní svítidla Thorn jsou nezbytná pro fungující pracoviště s náročnou výpočetní technikou. Všechna pracovní místa vynikají promyšleným ergonomickým řešením a kvalitním provedením.

Těchto několik ukázek dokumentuje změnu v interiérové tvorbě u nás. Jak se dovídáme, není to od interiéristů poslední slovo. Máme se těšit na nová překvapení v brzké době!

*Doc. Ing. arch. PhDr. Karel
Schmeidler, CSc.*

*Ústav urbanistické tvorby
Fakulta architektury VUT*

ROTOBIC - vozítko budoucnosti?

Nedílnou součástí rozvoje ekologické dopravy pomocí elektrických vozidel je použití jednostopých elektrických vozidel, především elektrických skútrů a kol s pomocným elektrickým pohonem.

Elektrický skládací skútr ROTOBIC ve třístopém konstrukčním provedení.

Význam jednostopých elektrických vozidel v posledních třech letech výrazně vzrůstá. Důvodem je možnost jejich rychlejšího rozšíření s ohledem na jejich cenu ve srovnání s dvoustopými elektrickými vozidly. Rozšíření počtu jednostopých elektrických vozidel v dopravním systému není tak výrazně závislé na legislativní podpoře státních a městských orgánů. Z výše uvedených důvodů rychlý nárůst podílu jednostopých elektrických vozidel v dopravních systémech výrazně podpoří reálnost aplikace elektrických vozidel v dopravě. Výsledkem zvýšeného zájmu o rozšíření jednostopých vozidel je vypsání samostatného programu pro jejich rozvoj v rámci 5. rámcového programu Evropské unie. Výzkum a následná výroba jednostopých elektrických vozidel představuje velmi perspektivní témata pro společné výzkumné projekty vysokých škol a malých a středních podniků vzhledem k poměrně nízkým nákladům na jejich řešení. Tyto možnosti dává program TECHNOS, vypisovaný Ministerstvem průmyslu a obchodu a program CRAFT, vypsáný v rámci 5. rámcového programu EU. Výzkum jednostopých elektrických vozidel je významný i s ohledem na požadavky výzkumu akumulátorových baterií výrazně nižších kapacit,

používaných v hybridních vozidlech, a to jak olověných a Ni-Cd, tak i Ni-MeH, Li-ion a Zn-vzduch.

JEDNOSTOPÁ ELEKTRICKÁ VOZIDLA V ČR

V roce 1999 byla zahájena v České republice výroba ověřovacích sérií tří typů jednostopých elektrických vozidel. Jedná se o kolo s pomocným elektrickým pohonem, realizovaným třecím převodem na zadní kolo, které vyrábí firma TESCA s. r. o. Jihlava. Dále byla zahájena výroba elektrického skládacího skútru ROTOBIC firmou ROTOKOV s. r. o. Křídlovky u Znojma v jednostopém konstrukčním provedení a trojstopém konstrukčním provedení. Obě konstrukční provedení elektrického skládacího skútru používají baterie olověné, Ni-Cd, Ni-MeH, Li-ion a Zn-vzduch a je možno je převážet ve složeném stavu v zavazadlových prostorech automobilů i autobusů. Třetím jednostopým elektrickým vozidlem je elektrický skútr KnappCar electric E2B, vyráběný firmou KnappCar International spol. s r. o. Olomouc. K těmto malým elektrickým vozidlům lze přiřadit i třístopá elektrická vozidla pro invalidní občany.

ELEKTRICKÝ SKLÁDACÍ SKÚTR ROTOBIC

Při výběru nejvhodnějšího typu jednostopého elektrického vozidla padla volba na elektrický skládací skútr. K této volbě nás vedlo několik důvodů. Především se jednalo o typ, který dosud na trhu chybí a nelze přitom pominout jeho funkční vlastnosti: snadná přenosnost a skladovatelnost, možnost rychlého dobíjení a plného nabití, možnost použití bezúdržbových baterií stávajících

cích a především perspektivních typů, vysoká životnost baterií při použití monitorovacího zařízení, dostupná cena na tuzemském trhu a konkurenceschopná cena na zahraničním trhu.

Na jeho výzkumu a vývoji se podílí Ústav elektrotechnologie Fakulty elektrotechniky a informatiky a oddělení designu Fakulty strojního inženýrství VUT v Brně a BIC in VUT Brno, na vývoji a výrobě tohoto skútru potom firma ROTOKOV s. r. o. Křídlovky u Znojma.

ROTOBIC je vyvíjen ve dvou cenových kategoriích a tomu odpovídají i některé jeho funkční vlastnosti. Pro tuzemský trh v nižší cenové kategorii bude tento skútr vyráběn s olověnou baterií, s dobou nabití plně vybité baterie za 4,5 hodiny. Pro zahraniční trh a náročnější tuzemský trh ve vyšší cenové kategorii bude použita baterie Ni-Cd, Ni-MeH, Li-ion nebo Zn-vzduch, které umožňují zkrátit dobu nabití úplně vybitých baterií na 1 až 1,5 hodiny. Společnými vlastnostmi obou konstrukčních typů ROTOBICu je použití monitorovacího zařízení stavu kapacity akumulátorových baterií, nosnost do 110 kg a dojezd do 22 km na jedno nabití, s možností dobíjení všude tam, kde je k dispozici elektrická síť. Dojezd obou konstrukčních typů je závislý na hmotnosti jezdce a reliéfu terénu. Oba typy elektrického skládacího skútru lze ve složeném stavu převážet v zavazadlových prostorech automobilů.

Doc. RNDr. Miroslav Cenek, CSc.
Ústav elektrotechnologie
FEI VUT v Brně

Třístopé elektrické vozidlo pro invalidní občany by jim jistě poskytovalo větší jízdní komfort než ta současná.